

Продовження "політики розведення". На Луганщині, в селі Нешеретове 1 березня в останню путь провели загиблого головного сержанта взводу 93 ОМБр Холодний Яр 46-річного Володимира Федченка. Його життя обірвала куля російського снайпера. У нього залишилися дружина та четверо дітей

«Народ чи чернь»

...Не все одно, хто як говорить, яким богам молиться, які книги читає. Не все одно, якими іменами названі вулиці наших міст, не все одно, чи домінуючим є для нас Шевченко, чи Пушкін. Не все одно, як це часто доводиться чути, кого ми вчимо у школі, не все одно, яке наше відношення до російської літератури. Ні! Це не все одно... А коли все одно, то це значить, що все одно для вас, хто ми самі! Це значить, що ми не народ, не якась спільна історична збірна сила, а невиразна юрба, сіра маса, вічно принижена без всяких ідеалів чернь.

Улас САМЧУК

Дещо про національні орієнтири

Володимир
ФЕРЕНЦ

Чимало нас, людей старшого покоління, і досі по-різному сприймає національну ідею бачить величезним камінним монументом на взірці статуї Свободи. Про український націоналізм окрема і важка розмова. Насправді світ дуже швидко змінюється, і, перебуваючи в стані трансформації, ми приречені пливати за течією. Проблема в тому, як пливати — безвольною здобиччю хвиль чи хапатися за власні орієнтири, щоб не втратити себе. Ми ще маємо шанс щасливо уникнути долі, від якої застерігав Іван Франко, читаючи свого "Мойсея".

До цього моменту ми були готові здатися на волю світових хвиль, сприймаючи їх як теплу заколисуючу турботу доброзичливого людства і не розуміючи жорсткого слова "конкуренція". У світовому інформаційному дзеркалі бачимо себе zagrożеною, бідною, зневіреною і дитинною нацією, що виживає в найкорумпованішій державі світу. Нам не віриться, що це дзеркало може бути кривим і казати неправду, що за ним переважно ховається хитрий писк охочих поживитися коштом слабшого.

Бо такий закон конкуренції. Це дзеркало заступає нам наші національні орієнтири, нашу справжність, віру, силу і волю. Воно підсилює наші страхи, множить зневіру і разом з агресією Росії показує найчистіший моноетнос ледь не меншиною у власній державі.

Об'єктивно ми безумовно кращі хоча б тому, що недавно долучилися до цього проблемного світу і глобальний деструктив ще не встиг опустити нас до найгірших. Ми опинилися серед найслабших, але не серед найгірших. Швидко вчимося на власних помилках росту і два покоління віддали жертвами відновного процесу. Є надія, що кожне наступне покоління українців зможе впевнено опанувати державу і спрямувати суспільство по шляху прогресу до справедливості й достатку. Є лиш дві умови — нейтралізувати інформаційно-фінансовий тиск світу і прийняти собі тверді орієнтири, щоб однозначно розуміти власний інтерес, вміти відрізнити своїх від чужих, чесних від захланних хитрунів. Уміння відрізнити своїх від чужих і добро від зла є найголовнішою сучасною проблемою людства, хоч це було головною місією людини завжди. Заради ілюзії надзбагачення і надспоживання людство заплатило деградацією місії земної людини, незмінної від створення світу. Горе тому народові, якому ця місія стає непосильною або мислиться несуттєвою! На жаль, світова інформаційна боротьба, як гіпертрофована форма постринкової конкуренції, спрямована передовсім проти споконвічної місії людини, відбираючи в неї волю і тверезий розум, щоб спонукати робити щось собі на шкоду, для користі чужих, подаючи чужих за універсально своїх, не розрізняючи добро від зла. Така людина не виправдовує замисел Творця і ризикує потягнути до трагічного кінця сучасну цивілізацію.

Впродовж багатьох поколінь радянський міф про дружбу народів-братів і виховання злом в образі добра зробили нас дуже вразливими перед реальними загрозами великого світу. В конкурентному світі ми ціною власних втрат дуже швидко змушені опановувати ази світового порядку і передовсім — відновлювати в собі справжню земну функцію людини. Тому жодну інформацію не повинні сприймати без тестування на відповідність земній місії людини і основоположним цінностям українського етносу, поклавши цінності українців в основу державного будівництва. Інформаційний простір України повинен бути очищений від деструктиву і стати провідником національних орієнтирів. Якщо очищення українського інформаційного простору терміново не зробити головним орієнтиром, суспільство не зможе протистояти загрозам світу і остаточно програє змагання за успішну цивілізаційну перспективу. Відчужений інформаційний простір не допустить поширення національних орієнтирів у суспільстві і фальшуватиме їх чи підмінитиме другорядними цілями. Такі реалії світового інформаційного змагання. Масове поширення гібридної інформації спочатку є збитковим, але повертається надприбутком унаслідок дії інспірованої деструктивної інформації — дезорієнтованої політико-економічної поведінки суспільства. Відтак створюються умови для того, щоб суспільство саме оплачувало власний інформаційний гніт, сприймаючи істину за дезінформацію. Так працює система русифікації українців коштом самих українців і з мимовільним сприянням українців. Навіщо це комусь робити зі слабшими народами і навіть усім людством? Це диявольська спуска інформаційної доби і глобалізованого світу, гріх надбати у вигляді дуже деше-

вих і легких надприбутків порівняно з доходами від реальної економіки матеріального виробництва. Позбутися цієї спокуси суспільство може, лише відновивши в собі метафізичні ціннісні орієнтири і відмовившись від безцінного нагромадження багатств та надмірного споживання. Суспільство, яке вчасно почне відроджувати в собі земну місію людини, зможе зберегти і зробити посильне для відвернення чергового цивілізаційного катаклізму. Без інформаційного самозахисту і прийняття єдиних національних орієнтирів це зробити неможливо.

Українці мають великий потенціал і багатовіковий досвід цивілізаційного виживання, але це досвід стихійний, інтуїтивний і несучасний. Ми відновлюємося стихійно і хаотично, інколи беручи за орієнтири випадкові політичні цілі здебільшого інших людей. Нам важко прийняти реальність — інформаційна світова боротьба діє як система, яка не приймає емоційних дій і потурання ілюзіям. Це боротьба тих, хто уніфікує і руйнує орієнтири, проти тих, хто ними володіє і згідно з ними живе. В цьому контексті найбільше шансів на успіх має перша держава-система Китаї. Проте і сильні світові конкуренти дуже вразливі, бо вразлива людина як біологічна система. Це навіть не весела думка: після інформаційної війни може статися непоправне — атака модифікованими вірусами сильних світових гравців і реальна загроза біологічному існуванню людства. Найменше шансів маємо, напевно, ми, якщо не знатимемо, як діє світ насправді і що для нас є орієнтиром, яка ієрархія цінностей і порядок вирішення проблем є успішними суто для нас. Про це треба говорити і дискутувати щодня, щоб відділити зерно від половини, щоб писане стало переконанням кожного. От і все.

У столиці відзначили день народження Лесі Українки

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

149-та річниця від часу народження (25 лютого) української поетеси Лесі Українки розпочався для шанувальників творчості геніальної письменниці з відвідин її могили на Байковому кладовищі столиці, де представники ВУТ “Просвіта”, Національної спілки письменників, товариства “Меморіал” ім. Василя Стуса, “Соловецького Братства” та працівники міської Бібліотеки імені Лесі Українки поклали квіти до підніжжя пам’ятника поетеси та провели меморіальні заходи. У виступах письменника Василя Фольварочного, директора бібліотеки Ольги Романюк, відповідального секретаря “Просвіти” Миколи Нестерчука та земляків геніальної поетеси прозвучав гострий біль за сучасний стан української культури і за її захмарене майбутнє. У виступах раз у раз лунало питання, далеко не риторичне, до державців і всіх нас, українців: 2021-го — 150 років від дня народження поетеси, яку Іван Франко відзначив як “...єдиного мужчину в українській літературі”. Тож як держава і громадськість у незалежній

Україні зуміють достойно відзначити цей знаменний ювілей? Зокрема йшлося про зміну статусу з російської драми на українську театру, що носить її ім’я в столиці України.

Заходи продовжилися у бібліотеці імені Лесі Українки, де лунали вірші геніальної поетеси... А найбільшою цікавинкою і камертоном став документальний фільм режисерки Антоніни Готфрід “Рутенія. Повернення Коду Нації”. У фільмі, який презентувала авдиторія авторка сценарію та продюсерка Наталія Яковлева (кінокомпанія “Банк Ідей”) використано матеріали та результати багаторічних досліджень кандидата історичних наук Олександра Босого, мистецький авторський доробок Василя Чебаніка та матеріали проекту Дмитра Лісенбарта “Графіка Української мови”. Динамічний і сповідальний за формою, фільм акцентує увагу на актуальних проблемах не лише історії й сьогодення: хто ми є, як зароджувалась наша мова, який графічний одяг має носити вона — як своєрідний паспорт окремої незалежної держави! Більш ніж 300 років тому ми, українці, втратили можливість бачити

свою мову. Нашу абетку та шрифт “Рутенію”, що мають прадавні історичні корені та традиції, знищив Петро I та замінив на “гражданський” шрифт, котрим держава Україна досі користується. Це дає російським ідеологам черговий козир у ствердженні міфу про так званий “адін народ”. І саме тому громадяни іноземних країн не відчувають різниці між українцями та москвитами.

Завдяки майже п’ятдесятирічній праці Василя Яковича Чебаніка маємо тепер можливість бачити та користуватися нашою рідною “Рутенією”. Варто згадати, що напередодні, 24 лютого, в Музеї видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького відбувся щорічний Конкурс читців поезії Лесі Українки, присвячений дню народження поетеси, який пройшов за благодійної підтримки ВУТ “Просвіта”. Атмосфера конкурсу, в якому взяли участь 27 учасників-переможців із коледжів м. Києва, була творчою і напрохот теплою. Вкотре переконалися: слово Лесі Українки надихає і пробуджує у людині найкраще.

До 150-річчя від дня народження Лесі Українки Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михай-

ла Старицького ініціює конкурс проєктів пам’ятного знака — меморіальної дошки з барельєфом та текстом: “Тут жила і творила Леся Українка. У 1899—1909 рр. цей будинок був київською оселею родини Косачів”.

Меморіальну дошку буде встановлено на фасаді будинку по вул. Саксаганського, 97, у місті Києві, де нині розташовується музей. Більше 40 років цей меморіальний будинок у центрі Києва виокремлювало й прикрашало бронзове погруддя Лесі Українки з пам’ятною дошкою (робота знахитів — скульпторки Галини Кальченко та архітектора Анатолія Ігнащенка, народних художників України, лауреатів Національної премії імені Тараса Шевченка). Але у березні 2018 р. його вкрали, і наші сподівання, що ця значима пам’ятка історії та культури буде знайдена, виявились марними. Гадаємо, що виготовлення копії втраченого твору мистецтва є недоцільним, найкращим рішенням стане оголошення конкурсу серед сучасних майстрів, які готові прислужитися увічненню пам’яті славетної поетеси. До участі в конкурсі запрошуються професійні художники-монументалісти, скульптори, архітектори. Переможець одержить замовлення на виготовлення роботи, представленної на конкурс.

В Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України відбулася важлива подія — презентація серії книжок із циклу щорічних лекцій пам’яті Івана Огієнка, прочитаних у Кам’янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. Про цю вельми креативну традицію видавати окремими книжками лекції запрошених з різних вишів України і Європи вчених, відомих людей розповів її ініціатор — доктор філологічних наук, доцент, завкафедри компаративістики та історії літератури К-ПНУ ім. І. Огієнка Олег Рарицький. Він зазначив:

— У 2015 році ми разом з професором Елеонорою Соловей заговорили про те, що було би гарно, якби після щорічних читань мати пам’ятні творчі відзнаки наших визначних культурних діячів. За прикладом Києво-Могилянської академії, яка відзначає щорічні читання виданням книжки, ми також почали видавати лекції, які читають гості нашого університету, присвячені ювілейним датам тих діячів, які мали стосунок до нашого міста і закладу. Нині є вже 5 таких книжок.

— Я мала честь бути першою у цій Кам’янець-Подільській традиції, — сказала професор Елеонора Соловей. — І не випадково темою моєї лекції була історія Володимира Свідзінського, життя якого було дивовижним чином переплетено з Кам’янцем. Це місто має неймовірну ауру, приховує багато таємниць про людей, які яскраво прислужились українській літературі. Я щаслива, що з мороку забуття повертається ім’я Свідзінського.

Свої лекції презентували: Елеонора Соловей, доктор філологічних наук, професор (м. Київ) — про творчість

Традиція розкривати таємниці й берегти імена

Справжня історія першого українського університету у Кам’янці-Подільському, заснованого 1918 року гетьманом Скоропадським у часи УНР і в якому першим ректором був Іван Огієнко, почала відкриватися лише в роки незалежності. Очевидними стали й факти з життя особистостей, що з різних причин пов’язували свою біографію з Кам’янцем, водночас залишаючи помітний слід в історії і культурі України, зокрема і в літературі.

поета Володимира Свідзінського; Ігор Набитович, доктор філологічних наук, професор Університету ім. Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Поль-

ща) — про життєвий шлях поета Михайла Драй-Хмари; Надія Баштова, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту літе-

ратури ім. Т. Г. Шевченка НАН України — про спадщину літературознавця Григорія Костюка. Письменниці Галина Тарасюк — про своє листування з патріархом української байки Микитою Годованцем. Лекцію відомих учених істориків Олександра Завальнюка та Сергія Копилова про патрона Кам’янець-Подільського національного університету Івана Огієнка представив Олег Рарицький. В обговоренні видань і самої ініціативи, яка уже послужила зародженню тісних наукових зв’язків з різними вишами та науковими інституціями України і світу, взяли участь знані вчені: академік, заступник директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Микола Сулима, Лукаш Скупейко — доктор філологічних наук, професор, головний редактор часопису “Слово і час”; шевченкознавець Сергій Гальченко та ін. Модерував цікавий, дуже доброзичливий і широкий захід Геннадій Нога, старший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Як тему для майбутньої лекції в Кам’янець-Подільському національному університеті ім. Івана Огієнка Олег Рарицький запропонував дослідження про Юрія Липу. Хоча, можливо, це буде якась інша захоплива історія, що відкриває донедавна приховані сторінки української літератури й історії...

Підготувала
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Осип ЯКИМЧУК

Неоціненні дари Богдана Гориня

У житті кожної людини є моменти, які мають вплив на все подальше життя. Були такі моменти і в колишнього дисидента, згодом політика-державника, а нині письменника-документаліста Богдана Гориня. Народився він у сім’ї просвітянина. Його батько — Микола Горинь, голова “Просвіти” в рідному селі Кніселі (Жидачівського району Львівської області), багато уваги приділяв вихованню і самоосвіті, а через них росту національної свідомості мешканців села.

Можливо, Микола Горинь (батько Богдана) не знав, кому належать такі дуже актуальні й нині слова: “Люди перестають мислити, коли перестають читати” (їхне авторство приписують французькому філософу та енциклопедисту епохи Просвітництва, XVIII ст., Дені Дідро). Проте він розумів їхню важливість для боротьби поневоленої нації. Нині

дину у далекі сибіри, батько Богдана Гориня спробував заховати і просвітянську, і власну бібліотеку на горищі школи, заклавши їх шарами цегли. Проте гарнізон НКВС, який приїхав шукати не лише “націоналістическі настроєнніх ліц”, а й “націоналістическую літературу”, виявив сховок. На очах юного Богдана його гордість, його першу бібліотеку, при дикому реготі солдатів, рвали на шматки і кидали у вогонь під казанами з гарнізонною кашею.

Університетські професори Михайло Рудницький, Євген Лазаренко говорили про Богдана Гориня як про велику надію української науки. Але доля згодом повела його іншими шляхами. Він став дисидентом-політв’язнем, політиком-державником, письменником-документалістом. Богдан Горинь про себе сказав: “Я свою працю почав з того, що збирав бібліотеку, віддаючи для книжок спочатку усю свою скромну стипендію, а потім також скромну заробітну плату. Такими скромними були зарплати і в Будинку народної творчості, у якому я працював згодом. У мене зібралася велика бібліотека. Впродовж життя чисельність зібраних мною книжок переросла 10 тисяч одиниць”. Чи буде 12, чи, може, 15 тисяч — важко сказати, бо досі не вся бібліотека внесена до каталогу, над чим зараз працює дружина Богдана Гориня — Оксана. Розповідаючи про себе і свою відданість боротьбі за право України на державну самостійність, він скромно мовчить про те, як часто йому доводилося відмовлятися від сніданків чи обідів, аби придбати потрібну книжку для обґрунтування права українців на самостійність.

Звичайно, таку велику книгозбірню важко розмістити у львівському двокімнатному помешканні. Тому життя змушувало вже опрацьовані книжки віддавати до публічних бібліотек. Ще в середині 1990-х рр., у час переїзду Богдана Гориня зі Львова до Києва частину книгозбірні — 4 з половиною тисячі томів — Богдан Горинь подарував Науковій бібліотеці Львівського університету з надією, що там, як обця-

ло керівництво бібліотеки, їх буде розміщено як окремий фонд. На отримання офіційного акта про передачу книгозбірні від університетської бібліотеки Богдану Гориню треба було чекати кілька років — до 2003-го.

Восени 2014 року Богдан Горинь передав Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України у Львові наступну частину своєї книгозбірні (нараховує вона 3453 книжки). Це і наукова, і художня література. 5 травня 2016 році у приміщенні Інституту за участю преси відбувся обмін актами передачі-прийому подарованої Б. Горинем бібліотеки. Він оплатив її перевезення до Львова та придбав для виділеної під книгозбірню кімнати стелажі.

Один із науковців того Інституту Юрій Зайцев з приводу переданої бібліотеки каже: “Повинен також порадувати усіх нас, і себе, що маю приязні взаємини з паном Богданом. І що маю якийсь стосунок до зробленого ним для нашого інституту. Йдеться про вже згаданий тут подарунок: три з половиною тисячі книжок. Це його колосальний подвиг. У переданій нам книгозбірні закладено дух Богдана. Ці книжки живуть його життям. Я впевнений: ті, хто прийде до нас у книгозбірню Богдана Гориня, що міститься на 5 поверсі Інституту українознавства, збагатяться не лише знаннями, а тим духовним подвигом, який в ім’я розвитку української науки зробив Богдан Горинь”.

З приводу переданої Інститутом українознавства ім. І. Крип’якевича частини своєї книгозбірні Б. Горинь сказав: “Більше мені пощастило, коли другу частину моєї книгозбірні — 3500 томів, передав до Інституту українознавства ім. Івана Крип’якевича. Там, як ми і домовлялися, є окрема кімната з вивіскою “Бібліотека Богдана Гориня”. Я її час-

то відвідую і заявляю, що дуже вдячний керівництву Інституту і одному з опікунів моєї бібліотеки Юрію Дмитровичу Зайцеву”.

Богдан Горинь вірить, що у світі більше добра і правди, ніж неправди. Тому без вагань 2 березня 2020 року передав мистецтвознавчу літературу та унікальні альбоми як дарунок для бібліотеки Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. Підготовлений дружиною Богдана Гориня список переданих НАОМА книжок має більше 30 стандартних сторінок машинопису. Назву лише деякі з книжок, які найбільше припали до душі: “Алла Горська. Спалах перед світанком”; “Українська народна ікона” (альбом); “Muzeum Narodowe w Warszawie”; “Muzea Watykanu”; “Автопортрети Олекси Новаківського” (альбом); “Галина Севрук” (альбом-монографія); “Феодосій Гуменюк” (альбом); “Автомобіль” (альбом); “Терези долі В. Зарецького: Творчий шлях митця крізь призму процесів трансформації художнього життя в Україні 50—80 рр. XX століття”; двотомне видання малярських та графічних праць Володимира Патика (два альбоми з дарчим написом).

У передньому слові Б. Гориня сказано: передані книжки з історії, теорії образотворчого мистецтва, естетики і архітектури України та інших країн світу. Він мистецьку частину своєї книгозбірні передає як дар на постійне збереження у бібліотеку Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. Має він глибоку віру, що ці книжки сприятимуть естетичному вихованню і творчому росту молодих мистецьких талантів України.

Поки що три частини великої книгозбірні Богдана Гориня, передані ним у публічне користування — далеко не все, що активний

учасник боротьби за державну незалежність України, дисидент, політик, письменник-документаліст, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка передає у духовну скарбницю України. 7 серпня 2015 року в Національному центрі народної культури “Музей Івана Гончара” відбулося офіційне передання Музеєві мистецької колекції, зібраної подружжям Богдана та Оксани Горинів.

Колекція Богдана Гориня була зібрана задовго до його приходу у політику. Основна частина — у дуже важкі часи для Богдана та Оксани, коли після виходу з російського концентраційного табору Богдан змушений був працювати на низькооплачуваних важких фізичних роботах. Хоч у ті часи кожна поїздка в Карпати була великим навантаженням на сімейний бюджет, Оксана та Богдан їхали, вишукували на горищах старі, “непотрібні” речі, які насправді були унікальними витворами народної матеріальної культури. Вони керувалися біблійною сентенцією: якщо не я, то хто, якщо не тепер, то коли? Це був час, коли українськими Карпатами нищпорили ленінградські та московські колекціонери, які українські шедеври вивозили в Росію, видаючи їх за “общерусские культурные” цінності. Розуміючи небезпеку для історії української культури, яка з тим була пов’язана, подружжя щоразу везло з Карпат наплічники з кахлями, мисками, свічника-ми.

Можливості перевезення в наплічниках були обмежені, тож колекція народного мистецтва Карпат Оксани і Богдана Горинів була скромною порівняно зі збірками сучасних колекціонерів. Містить вона 40 одиниць. Ще дві з них — гуцульську вазу Павлини Цвілик (початок 1960-х рр.) та інкрустований металом гуцульський ремінь середини XIX ст. — письменник передав музеєві у день відкриття виставки.

25 липня 2017 року у приміщенні виставкового залу Львівського палацу мистецтв відбулося відкриття виставки творів видатної мисткині-графіка Софії Караффи-Корбут з колекції Богдана Гориня. І водночас їх передача як дар Львівській національній галереї мистецтв ім. Бориса Возницького. У колекції — 122 роботи різних жанрів і технік (малярство, станкова графіка, книжкова графіка, проекти вітражів, ескізи ілюстрацій). Богдан Горинь збирав твори художниці усе життя, впорядковував сотні листів Софії Петрівни, інші документи, які лягли в основу двотомного документального роману-колажу “Любов і творчість Софії Караффи-Корбут”. У Києві тричі робив виставки Караффи-Корбут, однак усю ретроспективну колекцію вдалося виставити вперше після смерті художниці.

щось подібне спостерігаємо у час нового приходу “культури золотого тільця”. Часто чуємо виправдання, що такий настав час, коли на читання не залишається ні часу, ні сил. Усе уявлення про навколишнє життя базується на основі похапцем бачених у телевізорі клаптиків інформації... Тому маємо вже не перше спитання на шляху українського державотворення. Комусь дуже залежить, щоб корінні мешканці багатой природними ресурсами землі залишалися населенням, стадом, якому “какая різниця”, а не історично та соціально відповідальною нацією!

1931 року свідоме громадянство в рідному селі Богдана Гориня збудувало читальню “Просвіти”, у якій аж до приходу більшовиків у вересні 1939 року було велелюдно. Микола Горинь очолював місцеву “Просвіту”. Його син Богдан ще у ранній юності виявляв великий інтерес до читання. Батько купував синові всі дитячі книжки, які до 1944 року видавали в Галичині. Тож юний Богдан був власником найбільшої в селі дитячої книгозбірні.

Після становлення в Галичині в липні 1944 року радянської влади, виходячи зі сталінської концепції “великого російського народу-переможця” (нині її мавпує Путін), почався курс російського політичного і релігійного шовінізму, жорстока русифікація “нових територій”, викорінення “місцевих націоналістів”. Під цю категорію підпадали й українські видання, які вже проходили не менш жорстоку, ніж московитська, польську цензуру.

Розуміючи, що нові “східні” вітри історії можуть понести лю-

Павло ЩИРИЦЯ

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ: Я намагався для себе зрозуміти, з чого починається письменниця Світлана Короненко. Може, з есею “Самотній демон української літератури”? А, може, з книжки “Ворожба на віршах” чи “Зі старого манускрипту”? Чи, можливо, доречно було б починати з книжки “Дебора”? Чи все-таки зі збірки “Містерії”, адже пані Світлана робить місток у бароко у цій книжці, до того ж, як значить сама авторка, “містика цікавила мене завжди”. Так чи так, маємо унікальну поетесу, яка намагається висловити себе, а ми маємо нагоду бути спостережниками її стильових метаморфоз від книжки до книжки.

Дмитро ПАВЛИЧКО: Я пробував знайти сутність поезії Світлани Короненко і зловив усе до того, що її поезія сконцентрована на жіноцтві, мені здалося, ще ніхто так не описав бажання і страждання дівчини, жінки, бабусі. Свого часу ще незабутній Іван Драч (який робив революцію в нашій поезії) помітив молоді поетеси, яка не топтатиметься на одному місці, а рухатиметься вперед — і він не помилився. Є поети, які зображують, одначе не переживають зображуваного, Світлана Короненко не пише про те, що їй не болить.

Микола СУЛИМА: Мене вразила історія тривалого Світланіного поетичного мовчання і недавнього повернення до поезії. Колись Ярослав Смеляков написав “Если я заболію, к врачам обращаться не стану”. Для поета немає нічого гіршого, ніж не писати, вірші для нього — найсильніші ліки, тому я зрадів, що Світлана Короненко утвердилась у своєму поверненні в поезію.

Любов ГОЛОТА: Коли я читаю вірші Світлани Короненко, то думаю про танець фламенко, в яко-

Любов як хиба і як розкіш

У Музеї літератури відбувся творчий вечір Світлани Короненко

Світлана Короненко — поетеса, яка вміє дивувати. А ще вона вміє бути чесною з собою: мовчати, коли мовчиться, і говорити, коли несилла стримувати бажання ослонити емоції, а ще — змінюватись і сміливо експериментувати. А крім цього всього їй удається закладати в поезію тиху музику. Ту, яку потім помічають і увиразнюють композитори.

Того вечора у Національному музеї літератури панувала аура віршів Світлани Короненко, які увійшли до її попередніх збірок “Вірші з осені”, “Дебора”, “Містерії” (видавництво “Ярославів Вал”) та найсвіжіших поезій з книжки “Замовляння на білоруську мову”, яка готується до друку і має оприлюднитися до “Книжкового Арсеналу”. Пропонуємо читачам “Слова Просвіти” відлуння голосів учасників літературної прем’єри “Світлана Короненко: нові вірші й пісні”.

Микола Жулинський і Світлана Короненко

му двоє танцюють близько одне до одного, але не можуть торкнутися, — поетеса дуже близько підходить до суті речей та емоцій, і вони майже торкаються читача. Я не знаю, хто є загадковішим в українській поезії за Світлану Короненко.

Василь ГЕРАСИМ’ЮК: Я вже колись говорив про таємницю творчості Світлани Короненко. Тут можна було б сказати “загадка”, одначе вона передбачає імовірність розгадки, а таїна — незбагненна. Дебют Короненко був одним із найпомітніших, — Іван Драч був уражений ранніми віршами Світлани, читав їх Дмитру Павличкові й Іванові Миколой-

чуку, й обидва були захоплені ними (зокрема Іван, який рідко захоплювався чиеюсь поезією). Світлана завжди була щира. Вона мовчала 17 років. І потім все-таки повернулася, довівши, що вона обраниця поезії (“бо слово — з музики, з її терпких агоній”). Широ кажучи, я взагалі не думав, що Світлана вміє римувати, адже вона починала з верлібрів. А потім раптом — рафінована поетика. Їй вдається писати з високою інтенсивністю, а її ліризм — справжній, його імітувати неможливо. В її поезії багато ховається в цезурах і синкопах. Крім того, Світлана несподівана поетка. Візьмімо бодай її твора-

“Дебора”. З неї ми бачимо не того Бажана-правовірного комуніста, застібнутого на всі гудзики, а іншого — приватного, ліричного, який через 50 років після розлуки зустрічається з жінкою, в яку був закоханий ще хлопцем. Короненко спонукає нас до співтворчості в співпереживання. Інтенсивність її світосприйняття висока, а поетичне повітря, творене нею — насичене.

Павло МОВЧАН: Коли я прочитав вірші Світлани Короненко, негайно захотів познайомитись з нею. Недаремно Ейнштейн свого часу сказав, що якби він не мав уяви й інтуїції, то нічого б не зміг у точній науці, тому без поезії важко в житті, адже це божественна мова, це та несподіванка і таїна, що залишається на всі часи. Ось і в поезії Світлани є справжність і дух, а це важливо, позаяк ми живемо в добу духу.

Олена О’ЛІР: Світлана Короненко заговорила невимовною спрагою рими. Наскрізне римування і внутрішні рими приносять відчуття музики, себто вертають нас до джерел, до античних часів, коли поети виконували свої вірші у супроводі ліри. Ця музичність спонукає писати музику на її вірші. Ніхто з критиків не може спрогнозувати, якою буде С. Короненко завтра. Читаючи її твора-

ри, відчуваєш поета як медіума між світом земним і небесним.

Всенародно улюблена акторка Наталія Сумська зуміла стати тонким і ненав’язливим посередником між авторкою бенефісу й аудиторією колег і читачів, прочитавши вірш “Це таки осінь, ко-тове!..”, який має дуже “короненківське” звучання, та інші вірші. Заслужена артистка України Лариса Нєдін продекламувала поезії відмінної інтонації, зокрема “Чугайстер” та найсвіжіший — “Замовляння на білоруську мову”. Українська поетеса білоруського походження Інна Снарська прочитала цей самий вірш, але в перекладі на білоруську, який здійснив В’ячеслав Рагойша, і це виконання отримало особливий відгук в аудиторії. А поет Валерій Корнєєв виконав поезії “У місті білого лева живе сумна королева” та “Старі гурмани п’ють вино старе”.

Далі лунали пісні на слова С. Короненко. Народна артистка України Світлана Мирвода виконала пісні Л. Нечипорука “Пішла любов” і “Як бороню я вас”. Сестри Галина і Людмила Турчак заспівали пісню “Скрипка біла” на музику Віктора Ліфанчука. Наталка Полтавець виконала пісню С. Цушка “Все повертається”. Наталя Бучель представила пісні “Пий вино” і “Світ не жаліє нікого”, а Тетяна Мірошніченко — “І пахне медом...”

У творчому вечорі-презентації також узяли участь письменниця Лариса Петрова, композитор Леонід Нечипорук та голова Спільки жінок м. Києва Лідія Москаленко, яка вручила С. Короненко нагороду “Жінка року”.

Завершився вечір авторським виконанням поеми “Дебора”.

Такою видалася ця літературно-музична прем’єра, яка настрем була схожа на поетичне фламенко Світлани Короненко, в якому відчувається “любов як хиба і любов як розкіш”.

Міжнародна премія Івана Франка—2020: відомі головні претенденти

Міжнародний фонд Івана Франка оголосив претендентів на здобуття премії для науковців, чий праці є вагомим внеском у розвиток соціально-гуманітарних дисциплін, мають міжнародне значення та ґрунтуються на засадах наукового осмислення історичних або сучасних процесів у культурі, політиці та суспільному житті України.

У 2020 році на здобуття Міжнародної премії ім. І. Франка було подано 19 наукових робіт.

1. **Ольга Богомолец**, монографія “Українська домашня ікона”, Україна.

2. **Андрій Бойко-Гагарін**, монографія “Фальшивомонетництво в Центральній та Східній Європі у добу Середньовіччя та раннього Нового часу”, Україна.

3. **Анна Варава**, монографія “Крос-державне дослідження модної індустрії та його застосування до країн Східної Європи на прикладі України”, Україна.

4. **Микола Галів**, монографія “Український історико-педагогічний наратив (середина XIX—кінець XX століття): епістемологічні засади”, Україна.

5. **Майя Гарбузюк**, монографія “Образ України у польському театральному дискурсі XIX століття: стратегії та форми репрезентації”, Україна.

6. **Віктор Гаркаво**, монографія “Про хліб наш насущний наука (Сільськогосподарська економія — основа теоретичного вчення про економіку й організацію сільгоспвиробництва)”, Україна.

7. **Марія Дружинець**, монографія “Українське усне мовлення: психо- та соціофонетичний аспекти”, Україна.

8. **Андрій Зярянюк**, монографія “Lviv’s Uncertain Destination: A City and Its Train Station from Franz Joseph I to Brezhnev” (“Львів — місце призначення невідоме. Місто і його вокзал від Франца Йосифа I до Брежнєва”), Канада.

9. **Архиепископ Ігор Ісиченко**, моногра-

фія “Війна барокових метафор. “Камінь” Петра Могили проти “підзорної труби” Касіяна Саковича”, Україна.

10. **Василь Костицький, Ольга Кобан**, монографія “Обмеження правом законодавчої та судової влади”, Україна.

11. **Лариса Масенко**, монографія “Мова радянського тоталітаризму”, Україна.

12. **Ігор Набитович**, монографія “Дерево життя літературного роду: Іван Федорович, Володислав Федорович, Дарія Віконська”, Україна.

13. **Євген Нахлік**, монографія “Віражі Франкового духу: Світогляд. Ідеологія. Література”, Україна.

14. Колектив авторів **Ігор Пасічник, Петро Кралюк, Дмитро Шевчук, Микола Бендюк**, монографія “Острозька академія: історія та сучасність культурно-освітнього осередку. Енциклопедичне видання”, Україна.

15. **Лариса Семенко, Олександр Логінов**, монографія “Вінницький театр у свічаді історії (1910—1944)”, Україна.

16. **Ігор Сердюк**, монографія “Маленький дорослий: Дитина й дитинство в Гетьманщині XVIII ст.”, Україна.

17. **Тетяна Сивець**, монографія “Християнські концепції в літературі Київської Русі (XI—XIII ст.)”, Україна.

18. **Мейгіл Фаулер**, монографія “Beau Monde on Empire’s Edge: State and Stage in Soviet Ukraine” (“Бомонд на краю імперії: держава та сцена в радянській Україні”), США.

19. **Олександр Федорук**, монографія “Роман Куліша “Чорна рада”: Історія тексту”, Україна.

Імена лауреатів Міжнародної премії імені Івана Франка оголосять у кінці червня 2020 року у Відні (Австрія). Нагородження відбудеться на батьківщині Івана Франка, у Дрогобичі, в день його народження — 27 серпня.

Всі мають взнати та визнати

Ігор АЛЕКСЄЄВ, відповідальний секретар ХОО Товариства “Просвіта”

Валентин Отамановський народився 26 лютого 1893 року. Лише нещодавно пам’ять про нього почали відроджувати, а славу примножувати. Багатьом із нас він відомий передусім як учасник битви під Крутами.

Але це не найголовніший його внесок в українську справу. Прочитавши монографію професора Харківського національного медичного університету Ігоря Робака про Валентина Отамановського, ви дізнаєтеся багато надзвичайно важливого. Отамановський один із засновників Української Центральної Ради. Роль Отамановського в організації українського війська — приблизно така сама, як Симона Петлюри. Але, і це головне, коли Грушевський та інші автономісти були за те, щоби Україна була “федеральним округом” (як зараз Якутія) — Отамановський був провідним діячем самостійників. Разом із Міхновським вони робили все для створення національної держави у найтяжчих умовах — коли зовнішні вороги атакували з великою жорстокістю. Коли населення України у переважній більшості з ідеї мати власну державу просто глузувало.

Нині Грушевському поставили пам’ятник і зобразили його на п’ятдесятитрихрубневій банкноті. З Петлюрою — уже набагато складніше. Міхновський відомий і вшанований ще менше. А його головного сподвижника Отамановського, особливо небезпечного москалям тим, що був чудовим організатором, створив страшенно для ворогів України “Братство самостійників”

— до останнього часу практично не вшановували.

Але розвиток не спинити. Вірю: за кількадесять років більшість українців голосуватиме за партію з націоналістичною позицією, культура і політика разом відрізнятимуться від сучасної. Нині ми на початку великого і дуже почесного шляху популяризації однієї з найвидатніших постатей за всю українську історію.

На день народження героя Харківський національний медичний інститут та ХОО ВТ “Просвіта” відвідали його могилу. Відбувся вечір пам’яті у стінах самого медінституту, де професор Ігор Робак прочитав студентам і гостям лекцію про Отамановського. Член Ради ХОО Товариства “Просвіта” актор Микола Мох зі студентами Харківського національного університету мистецтв подарували учасникам чудове виконання музичних творів та віршів.

Ось так скромно, у вузькому колі відзначають зараз день народження Валентина Отамановського. Але згадайте: ще на Помаранчевому майдані 2004-го “Слава Україні!” не вигукував майже ніхто. Лише шопта ультраправих. А нині збулося пророцтво Степана Бандери: мільйони відповідають “Героям Слава!” на “Слава Україні!”

Харківська “Просвіта” дякує Харківському медінституту за турботу про пам’ять великого українця, який набагато випередив свій час.

Щоб побачити, що земля кругла — треба піднятися у космос. Так само складно побачити доленосну роль Отамановського, який спочиває у Харкові. Намагаймося зрозуміти, чому саме так, і ставаймо до авангарду українства, який складає глибоку шану нашим героям.

Зоя ДІДИЧ,
член правління обласного товариства
“Просвіта”
Світлини Оксани СЕМЧИШИНОЇ

«Самчукові зустрічі»

Із 13-го по 20-те лютого Літературний музей Уласа Самчука (сектор Рівненського обласного краєзнавчого музею, завідувачка Оксана Семчишина) приймав численних шанувальників славетного українця — журналіста, письменника, публіциста, громадського діяча, нашого земляка Уласа Олексійовича Самчука з нагоди 115-ї річниці від дня народження.

У так званих “Самчукових зустрічах” взяли участь представники органів влади та місцевого самоврядування, працівники закладів культури та освіти, рівненські обласні організації — Національної спілки письменників України (голова Ірина Баковецька-Рачковська), Всеукраїнського об’єднання “Просвіта” ім. Т. Шевченка (голова Іван Ветров), Національної всеукраїнської музичної спілки (голова Андрій Пастушенко), краєзнавці, творча громадськість Рівненщини та гості з різних куточків України.

13 лютого відбулися чудові презентації, модеровані директором Рівненського обласного краєзнавчого музею, членом обласного товариства “Просвіта” Олександром Булигою.

Віктор Мазаний, письменник, лауреат обласної літературної премії імені Світочів, міжнародної літературно-мистецької премії імені Авеніра Коломийця, доцент факультету журналістики Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем’янчука, заслужений журналіст України познайомив громадськість зі знайденими у державних архівах документами, які ввійшли до циклу “Невідомий архів Уласа Самчука”. То було незабутнє дійство: перевтілюючись в образ Уласа Самчука, пан Віктор читав листи, писані у 1952—1968 роках Уласом Самчуком до Любові Генуш — видатної художниці, уродженої одеситки, емігрантки, молодшої за Уласа Олексійовича на 19 років.

Завдяки таємному кохання до цієї жінки світ побачив роман “На твердій землі”.

Знаменита мисткиня-вишивальниця, авторка багатьох креативних книжок, поетеса та улюблена дорослими і малечю письменниця Олена Медведєва подарувала Літературному музею Уласа Самчука вишиту книжку-мініатюру письменника — “Волинь”, створену спільно з рівнянами, котрі долучилися до цього вишитого дива.

14 лютого учасники побували в музеї на експрес-уроці “Улас Самчук в контексті пражської школи” — його провела за участю студентів 2-го курсу Рівненського державного економіко-технологічного коледжу НУВГП викладач української мови та літератури, член обласного товариства

“Просвіта” Наталія Савчук. Багато нового присутні дізналися про зв’язок Уласа Самчука з письменниками-шістдесятниками, корифеями пражської школи: Євгеном Маланюком, Олегом Ольжичем, Оленою Телігою, Оксаною Лятуринською, Олексієм Стефановичем. Декотрі з них були на Рівненщині, тож урок став ще одним екскурсом в історію нашого краю.

Презентація Оксани Семчишиної “Кохання Уласа Самчука” була присвячена внеску двох (так склалося життя) дружин письменника у його творчу спадщину.

17 лютого відбулася зустріч із Олександром Подвишенним — аспірантом Національного університету “Острозька академія”, письменником, літературознавцем, дослідником (із 2014 року) творчості Уласа Самчука. Він прочитав науково-популярну лекцію на тему “Самчукова Європа та конфлікт світоглядів”. Нині Олександр Подвишний працює над дисертацією на тему “Дискурс українського окциденталізму в романістиці Уласа Самчука”, метою якої є “вивчення прозаїчної орієнтації письменника та її вияв у творчій спадщині”.

18 лютого учні Олександрійської спеціалізованої мистецької школи-інтернату І—ІІІ ступенів представили концертну програму “Живі струни” (за однойменною назвою книжки Уласа Самчука). Організаторка виступу та керівниця капели бандуристів “Струни вічності” Ірина Горбатюк присвятила концерт ювілеєві письменника. Учні виконували патріотичні твори, демонструючи майстерність гри на бандурі.

19 лютого зала музею не могла вмістити усіх, хто прагнув взяти участь у літературних читаннях на тему “Нарід чи чернь?”, організованих головою РОО НСПУ Іриною Баковецькою-Рачковською.

У читаннях взяли участь письменники Анна Лимич, Неоніла Диб’як, Тетяна

ваного роману “Саботаж УВО”, неопубліковані щоденники Уласа Самчука (1928—1930 рр.), продемонстрував канадський паспорт письменника.

Голова РОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Іван Ветров подарував Літературному музеєві Уласа Самчука книжку “Просвітанське століття Рівненщини: наукові статті, спогади” /упоряд. Ветров І.В., Дідич З.В. — Дрогобич: Коло, 2018. — 948 с.), видану Рівненською “Просвітою” за сприяння численних благодійників, у числі яких — Товариство української мови в Чикаго, США (голова — Віра Боднарук). У 2018 році ця книжка стала лауреатом Всеукраїнського бібліотечного “Біографічного рейтингу—2018” Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у номінації “Колективний портрет”. У іменному покажчику, який нараховує понад дві тисячі імен, ім’я Уласа Самчука згадується 58 разів.

Іван Ветров оголосив цьогорічного лауреата обласної просвітанської премії імені Григорія Чубая — Миколу Пшеничного.

Доцент кафедри культурології та музеєзнавства РДГУ, кандидат педагогічних наук Валентина Пюска та її студентка Карина Пінчук познайомили гостей музею з романом Уласа Самчука “Гори говорять”.

20 лютого “Самчукові зустрічі” в Літературному музеї Уласа Самчука завершувалися. Саме цього дня 115 років тому 20 (за старим стилем — 7) лютого 1905 року в селі Дермань Дубенського повіту Волинської губернії, нині Здолбунівський район Рівненської області, в родині Олексія Антоновича та Настасії Ульянівни Самчуків народився Улас Самчук.

На цю зустріч прибув Ярослав Поліщук, професор Університету імені Адама Міцкевича у Познані, літературознавець, та Ірина Захарчук, професорка РДГУ, літературознавець.

Викладач та доцент кафедри музичного фольклору інституту мистецтв РДГУ Раїса Цапун та її студенти заспівали одну з улюблених пісень Уласа Самчука — “Стоїть гора високая”, а потім разом із усіма пісню “Волинь моя”.

Назар Волощук, член Національної всеукраїнської музичної спілки та Національної спілки кобзарів України, подарував присутнім патріотичні музичні композиції. Знаний український письменник, видавець, краєзнавець Євген Шморгун розповів про історію створення та розвитку Літературного музею Уласа Самчука, до яких у великій мірі він причетний.

Було нагороджено переможців першого учнівського конкурсу імені Ула-

са Самчука, ініціатором та головою якого є Оксана Соколик (Канада), виконавець останньої волі Уласа Самчука.

Цьогорічні “Самчукові зустрічі” завершилися покладанням квітів до його пам’ятника поруч із Рівненським академічним українським музично-драматичним театром.

Відвідувачі уклінно дякують директору Рівненського обласного краєзнавчого музею Олександру Булізі та завідувачці Літературного музею Уласа Самчука Оксані Семчишиній за велику працю на ниві національного відродження України.

Із 22-річного віку Самчукові довелося жити за межами батьківщини. Проте за усіляких обставин і дальніх чи ближніх відстаней він пам’ятав і любив свою велику і малу батьківщину. “Дермань для мене — центр центрів на планеті. І не тільки тому, що десь там і колись там я народився... Але також тому, що це справді “Село, неначе писанка”, з його давнім Троїцьким монастирем, Свято-Федорівською учительською семінарією, садами, парками, гаями, яргами, пречудовими переказами та легендами”, — писав відданий син своєї землі.

Улас Самчук зажив слави українського Гомера ХХ століття, тому що відкрив світові справжню і невідому до того Україну. З-під його пера вийшли геніальні твори: “Волинь”, “Гори говорять”, “Марія”, збірки оповідань “Месники”, “Віднайдений рай”, публіцистичні твори.

Статтю Уласа Самчука під назвою “Нарід чи чернь?” було опубліковано 9 листопада 1941 року у київській газеті “Українське слово”. Та коли читаєш її сьогодні, відчуваєш, неначе писалася вона сьогодні — для нас, сьогоднішніх.

“...Найбільшим нещастям українського народу було те, що ціла його історія — перманентне намагання когось зробити з нас не те, чим призначила нас природа. Втручалися до нашої рідної мови. Втручалися до нашого побуту. Втручалися до нашого господарства. Всяка влада, яка тільки не була на нашій землі, — російська чи польська, нічим іншим не займалася, а лиш доводила нам, що ми — не ми, щось інше. Це було постійне ламання нас, нищення нас”.

“...Величезна частина нашого, особливого міського, населення з національного погляду являє собою не що інше, як юрбу, що не належить ні до якого народу, що не має нічого святого, що не говорить ні одною мовою. Це не є нарід. Це — чернь, це — безлика, без’язика юрба”.

Вітаємо переяславського професора, просвітянина, рухівця Миколу Корпанюка!

Ганна ТОКМАНЬ,
Оксана СВИРИДЕНКО

Микола Павлович Корпанюк — видатний учений, учасник національно-визвольного руху, громадський діяч, високофаховий педагог. Він поєднав у своєму серці Західну і Східну Україну, адже народився 1950 року в селі Вербоваць Косівського району Івано-Франківської області, закінчив Київський університет імені Т. Г. Шевченка, учителював і викладав у вищіх у Миколаєві, а нині, від 1988 року, працює в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі, на Київщині. Любов до української мови, відданість ідеї суверенної європейської Української держави, громадянську мужність і честь Микола Павлович гідно несе крізь весь час і простір свого життя.

Науковому товариству професор Микола Корпанюк відомий передовсім як видатний медієвіст, знавець літературного Середньовіччя. Переяславський учений став найкращим українським дослідником козацьких літописів, літописів крайових, хронографів, монастирсько-церковних літописів, тому саме його перу належать розділи 1 і 2-го томів 12-томної академічної «Історії української літератури», які присвячено національному літописанню.

У Миколи Павловича широке коло друзів і однодумців, він талановитий комунікатор — організатор Сковородинівських читань у Переяславі, на які збираються регулярно, щодва роки, філософи, літературознавці, лінгвісти, педагоги, музейники, митці — вітчизняні й зарубіжні дослідники творчості українського мислителя. Нині очолюваний ним Науковий центр сквородинознавства готує ювілейні Двадцяті Сковородинівські читання, які мають статус Міжнародної науково-практичної конференції, бо поширюють знання про славетного українця світом.

Громадянському суспільству Микола Корпанюк відомий як патріот, який стояв біля витоків Товариства української мови імені Т. Г. Шевченка і Народного руху Ук-

раїни, адже взяв активну участь у створенні переяславських осередків цих організацій, проведенні Ланцюга єдності, мітингів, виборах, агітації на підтримку Акта незалежності України... Неодноразово обирався депутатом міської ради, послідовно провадить політику національного відродження, історичної пам'яті, розбудови національної суверенної європейської держави.

Праці доктора філологічних наук професора Корпанюка порушують недосліджені питання про українсько-польське літописне порубіжжя, про мотиви геноцидів у епосі XVI—XVIII ст., про тему Переяславської ради та її наслідків у літописанні XVII—XVIII ст. та низку інших. Вийшли друком монографії «Дзвін предківської слави» (2003), «Слово і дух України княжої та України козацької» (2004), присвячені М. Максимовичеві як досліднику давньоукраїнської літератури; книжка «Слово. Хрест. Шаблі» (2005), обсягом 900 сторінок, що стала першим системним дослідженням українського монастирсько-церковного і світського крайового літописання XVI—XVIII ст. 2012 р., побачила світ актуальна сьогодні монографія «Перунова звитяга нації», у якій проаналізовано мілітарну тематику, твори фольклору і давньої літератури з ідеєю культу українського воїна, оборонця Батьківщини, натхненника рицарського виховання та жертвової любові до рідного краю. У другій частині цієї книжки вперше різнобічно висвітлено фольклорні, книжні різножанрові твори учасників, сучасників і жертв гайдамацького повстання 1768—1770 рр., відомого під назвою Коліївщина.

Здобуток науковця — це введення в активний культурно-історичний і літературний контексти численних малознаних історичних героїв, постатей, подій, творів, письменників. Активний учасник нинішнього політичного, культурного, наукового життя України М. П. Корпанюк зірко вдивляється в глибину віків і видобуває звідти наші джерела, героїв, таланти, цінності, уроки і застереження.

Учений у певних аспектах дослідив ху-

дожню спадщину багатьох письменників: Г. Сковороди, Д. Братковського, С. Оріховського, Г. Винського, Й. Верещинського, П. Куліша, М. Максимовича, Т. Шевченка, І. Срезневського, М. Гоголя, І. Домбровського, О. Бодянского, І. Нечуя-Левицького та інших. Низку праць присвячено вченим: Д. Чижевському, Ю. Бойку-Блохину, П. Лебединцеву, О. Мишаничу та іншим. Багато зробив для повернення в Україну наукової спадщини вченого-емігранта Ю. Бойка-Блохина, організував її збереження в Переяславському університеті.

Микола Павлович Корпанюк — неординарна особистість, висококваліфікований, умілий організатор та керівник, який по праву може пишатися набутим досвідом, духовним та інтелектуальним потенціалом, успіхами й досягненнями. Завдяки наполегливій творчій праці, компетентності, відповідальному ставленню до роботи він заслужено здобув шану та повагу у колег, представників вищої школи та науковців як в Україні, так і за її межами.

Багаторічна праця Миколи Павловича Корпанюка на кафедрі української і зарубіжної літератури та методики навчання Університету Григорія Сковороди у Переяславі є взірцем високого професіоналізму. Талановитий викладач, Микола Павлович творчо читає такі лекційні курси, як «Давня українська література», «Історія української літератури 1810—60-х років» для студентів-бакалаврів, «Історія української літературної критики», «Стилі національного літописання», «Творчий доробок Григорія Сковороди» для студентів-магістрів.

Свою педагогічну діяльність М. П. Корпанюк спрямовує на творчу самореалізацію обдарованого студента, тож під його керівництвом молоді дослідники неодноразово ставали переможцями Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт з української літератури. Професор послідовно формує гармонійну, високодуховну особистість майбутнього вчителя, докладає сил до створення іміджу студента

педагогічного університету — духовно розвинутій людині, котра багато читає і креативно мислить. З його ініціативи для студентів філологічного факультету постійно організовують зустрічі з творчими людьми, презентації та книжкові виставки.

У своїй педагогічній діяльності М. П. Корпанюк віддає пріоритети вихованню патріотизму як складнику світогляду студента та його ставленню до рідної країни, інших націй, національних святинь, посиленню любові до України, мови, почуттю відповідальності за її незалежність, збереженню матеріальних і духовних цінностей.

Прочитуємо надактуальну сьогодні працю Миколи Корпанюка «Перунова звитяга нації», в якій учений ще у 2012 році стверджував провідний характер образу воїна у нашій культурі: «Пізнаючи мілітарну тему, маємо можливість пізнавати власну духовну велич, котра постійно зазнає руйнуючих нападів з боку чужинців-завойовників і власних покидьків, бо наші рицарі воїнського чину та віри (проукраїнської, Христової) — основні герої усної й книжної літератури, — то суть і є найвагомішою опорою українського буття, української цивілізаційної місії». І сьогодні, як у давні віки, українські воїни є опорою національного, державницького буття. Професор, просвітянин, рухівець Микола Корпанюк береже пам'ять про героїв минулого, надихає героїв сучасного, сам високо тримає духовний меч у боротьбі за незалежну Україну.

З роси і води, дорогий друже, наставнику, соратнику! Многая літа!

Олег ОЛЕКСЮК, заслужений працівник культури України

Цей проект, я впевнений, допоможе країнам ближче познайомитись з непересічними особистостями нашого рідного краю, які своєю повсякденною працею, своїми зверненнями несуть у серця земляків життєдайні сили вірити у краще майбутнє нашої смаглявої Таврії. Заступники директорів шкіл області з виховної роботи, учні Херсонської гімназії № 6, відомі митці Херсонщини, літератори та журналісти з Олешківського, Голопристанського, Білозерського районів та міста Херсон мали радість у цей день наснажитися позитивними емоціями від зустрічі з героїнею нашого першого засідання — відомою українською художницею, картини якої входять у каталоги кращих творів України 2017, 2018 років, званою майстринею, роботи якої зачаровують, поете-

сою і співачкою Інною Красновською-Кафтан.

Присутні ознайомились з творчим і життєвим шляхом пані Інни, яка народилась у Криму, у Джанкої, закінчила Сімферопольське училище культури і уже понад 30 років працює бібліотекарем Каланчацької ЦБС. Все своє свідоме життя вона пише вірші та пісні і чудодійні картини, які несуть у собі заряд позитива та силу любові і добра. Розуміючи, що для професійного росту як художника окрім таланту та неймовірної працездатності необхідні ще й базові знання, Інна Красновська-Кафтан 2015 року, вже у зрілому віці, з відзнакою закінчує Херсонське училище культури, відділення народно-ужиткового мистецтва.

Її картини «Берегиня», «Кавун-дерево», «Хата-дідух» виконані в унікальному авторському стилі, в техніці, яку авторка найменувала «Цвітійці».

Гордість Херсонщини

У переповненій світлиці відділу мистецтв Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара з ініціативи Громадських організацій «Українська Хата — талантами багата» та «Херсонське обласне бібліотечне товариство» при підтримці Херсонського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта», ТРК «Український Південь», Суспільного телебачення та Українського радіо розпочав свій поступ новий культурно-просвітницький проект «Гордість Херсонщини».

Лауреати всеукраїнських конкурсів вокалістів Іван Бурлака та Тетяна Дудкіна разом із Народним вокальним ансамблем «Южаночка» Каланчацького РБК (кер. Лідія Крайнова), в якому вже понад 25 років співає і Інна Красновська-Кафтан, запальними українськими піснями додали наснаги глядачам на подальшу діяльність заради утвердження української мови та української державності на теренах Соборної України.

Свято душі

Саме так охарактеризували присутні другу зустріч у рамках проекту «Гордість Херсонщини», яка відбулася у світлиці відділу мистецтв Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара. Віртуозна гра на гармошці та баяні легендарного музиканта і композитора, заслуженого працівника культури України, народного гармоніста України

Михайла Баєва та його учня, лауреата міжнародних та всеукраїнських конкурсів гармоністів Станіслава Кандиби вразила серця глядачів.

Керівник проекту Олег Олексюк ознайомив краян зі злетами у творчому житті маестро, який з 5 років і до сьогодні, коли йому виповнилось вже 81, ніколи не зраджував гармошці з баяном, щодня від 2 до 8 годин він присвячує грі на улюблених музичних інструментах.

З уривків із відеофільмів про нього, а їх понад 50 загальною довжиною понад 30 годин часу, глядачі могли почути виступи укладених народних колективів Станіславської Дитячої школи мистецтв: народного оркестру народних інструментів, народного ансамблю народної пісні «Ольвія» та Народного вокального чоловічого ансамблю «Ясени», якими понад 35 років незмінно керує Михайло Феодосійович Баєв. Також цікавим і незаангажованим були виступи фанатів укладеного музиканта — учасників Народного ансамблю народної пісні «Велетняночка» Велетенського СБК (кер. Микола Буднік), солістки колективу Світлани Мішиної та лауреата всеукраїнських конкурсів вокалістів Івана Бурлаки, який також свій творчий шлях розпочинав з уроків гри на гармошці.

Пригадували і висловлювання про майстра гри на гармошці легендарних Людмили Зіконої та Льва Лещенка, Дмитра Гнатюка та Святослава Марцинківського. Чимало схвальних відгуків ми почули і в нашому традиційному розділі зустрічі «Вільний мікрофон» від шанувальників: заслуженого журналіста України Любові Лагутенко, методиста Станіславського СБК Людмили Нікіфорової, відомого поета-пісняря Анатолія Дунаєва та кандидата педагогічних наук, директора Херсонської ДМШ №3, композитора Ігоря Полевикова.

На зламі епох: до 80-річчя Олесе Шевченка

Олександр ТКАЧУК

Сірим осіннім вечором 19 жовтня 1987 року після завершення нудних лекцій про керівну роль партії в історичному процесі, що тоді, як правило, начитувалися на гуманітарних факультетах, я вийшов із червоного корпусу університету і сів у тролейбус №8 та рушив до гуртожитку. Щоб не гаяти у дорозі час, розгорнув куплену напередодні популярну газету “Вечірній Київ”. В очі одразу впала назва однієї статті: “Театр тіней, або Хто стоїть за лаштунками так званого “Українського культурологічного клубу” (УКК). Сама назва була незвичною для тодішньої радянської публіцистики — в ній інтригувало усе: і “театр тіней”, і “український культурологічний клуб”, і “невидимий хтось”, що причаївся за театральними лаштунками.

Я із захопленням поринув у читання тексту: “Панове! — Чоловік середнього віку, по-військовому підтягнутий і суворий, з акуратно підстриженими вусами, який взяв слово, витримав паузу, обвів яструбиним поглядом присутніх і, перекидаючи звертанням гомін явного несхвалення, що прокотився великим залом, немов не помічаючи цього гомону, продовжив, голосно карбуючи кожну фразу: — Я пропоную вашій увазі текст звернення до керівництва міськвиконкому...” “Чергове засідання групи, що іменує себе “Український культурологічний клуб” (УКК), — із неприхованим роздратуванням констатував кагебешний дописувач, — було саме в розпалі...”

Сьогоднішній обтяжений надмірною інформацією і політичною всездозволеністю людині важко навіть уявити, що означало в час комуністичного тоталітаризму, в час цілковитої заборони усього живого українського публічно промовити: “панове”. Тоді це було як удар меча, що навпіл розсік історичний час: на вчора — де залишалася епоха радянської деспотії, різноманітні зачерствілі “товариші та товаришки”, і на завтра, де відкривалося щось абсолютно нове, незвідане і повнокровне.

До цього моменту слово “панове” в масовій свідомості асоціювалося лише з ненаситними поміщиками, які нещадно експлуатували своїх кріпаків, або карикатурними образами з журналу “Перець” — про закордонних “петлюрівців”, “бандерівців” та інших заокеанських панів-націоналістів, що плетуть підлі підступи проти “найсправедливішого в світі” радянського суспільства.

І раптом воно, розриваючи тишу, знову зазвучало у повний голос. “А я, — ділився далі враженнями автор статті, — все ніяк не міг звільнитися від відчуття нереальності того, що відбувається”. “Адже це він, Олесь Шевченко, ...непомітно диригував присутніми у залі однодумцями, які по черзі виходили до мікрофона і мало не криком видихали в мікрофон свою майже патологічну ненависть до всього радянського”.

Так, цим неординарним чоловіком, що увігнав кагебешного дописувача в повний ступор, був Олесь Шевченко — донедавна в’язень комуністичних концтаборів, а нині член правління Українського культурологічного клубу — першого легального антикомуністичного об’єднання в Україні періоду “перебудови”.

Радянська влада відчула в цій

маніфестації загрозу самим основам соціалістичного ладу. І вирішила максимально протидіяти. Цитована стаття й була одним із інструментів, яким вони намагалися спонукати радянських людей до праведного гніву. Але не так сталося, як комуністам гадалося. Понад мільйон примірників газети, а таким був тоді наклад “Вечірнього Києва”, вкинуті фактично в кожну другу київську поштову скриньку, спровокували зовсім іншу реакцію — повідомивши усім, що українці повернулися в Україну.

Сьогодні можна упевнено стверджувати, що з цієї події починається новітня публічна історія українського відродження.

Науковці, досліджуючи минуле, завжди намагаються за візуальними феноменами розгледіти закономірності їхнього розвитку.

В описувану нами епоху — від першого публічного виступу УКК до проголошення незалежності, Олесь Шевченко — один із найактивніших політичних діячів Києва. Його політичне значення добре описує питоме українське слово: провідник. Без подібних людей неможливі були б зміни в суспільстві, що пережило Голодомор і 70 років тотального терору, вони допомагали людям робити перші самостійні кроки, ставати самим собою.

У серпні 1987 року Олесь Шевченко стає одним із засновників Українського культурологічного клубу. Одночасно разом із В’ячеславом Чорноволом відроджує і видає легендарний “Український вісник” (1988 р.), бере активну участь у відновленні діяльності Української Гельсінської групи.

У цей історичний період, щоб рухатися вперед, дезорієнтованому, денационалізованому українському суспільству важливо було показати альтернативну радянській владі “картину світу”. І УКК провів за два роки свого існування сотні просвітницьких заходів. Для прикладу назву кілька з них: 22 січня 1988 року в місті Бучі, на квартирі місцевої вчительки Надії Левченко під крики і гупання ментовських кобіт у двері відбувається відзначення річниці проголошення IV Універсалу УНР; 22 квітня 1988 року, в день народження В. Леніна, на протигагу так званому комуністичному суботнику УКК організовує впорядкування могили на Байковому цвинтарі чільному діячу УНР і видатному українському історичному Михайлу Грушевському; влітку 1988 року паралельно офіційному відзначенню 1000-ліття Хрещення України-Руси УКК провів своє відзначення біля пам’ятника князю Володимиру тощо.

Важливим моментом зміни політичного клімату в Києві стало рішення УКК про перенесення акценту діяльності з кімнатних зборів на вуличні демонстрації. Першою спробою стало дозволене місцевою владою пікетування Київського вищого військово-морського політичного училища з вимогою захистити історичну пам’ятку — Києво-Могилянську академію від руйнування, виселити з неї військових. У заході взяло участь кілька сотень людей. Але справжньою загальнонаціональною політичною подією стала несанкціонована “Чорнобильська демонстрація” 26 квітня 1988 року на Жовтневій площі (нині Майдан Незалежності). Влада розцінила її як спробу українських екстремістів політизувати екологічні пробле-

ми. Мітинг було жорстоко розігнано, а більшість учасників арештовано і доставлено в різні райвідділи міліції Києва. Кажуть, що коли Господь хоче когось покарати по-справжньому, то він відбирає в нього розум. Так і тут, влада вирішила, що потрібно продовжувати контрпропагандистську атаку на екстремістів і — розтрубила про це в своїй пресі. Уся Україна звнала, що в Києві відбувся перший антикомуністичний мітинг.

17 липня 1988 року члени УКК провели збори на шкільному стадіоні в мікрорайоні Русанівка. В’ячеслав Чорновіл познайомив присутніх з Декларацією принципів Української Гельсінської спілки, розповів про необхідність перейти до нової форми боротьби з радянською владою. А таку можна провадити лише створивши загальноукраїнську політичну організацію. Після цього УКК майже повним складом вступив до Київської філії УГС. Головою Київської організації ми обрали свого беззаперечного лідера Олесе Шевченка.

Важливим моментом боротьби і за владу, і за свідомість киян стали вибори 1990 року до Верховної Ради УРСР. Українська Гельсінська спілка висунула Олесе Шевченка своїм кандидатом в одному з найскладніших округів Києва — “Московському” (сьогодні це Голосіївський р-н). На території цього округу розташовувалися гуртожитки Київського університету ім. Тараса Шевченка. Комуністична влада вирішила скористатися цим і здобути тут символічну перемогу над “екстремістами з УГС”. КПУ висуває своїм кандидатом у депутати Верховної Ради УРСР члена ЦК КПУ, ректора університету Віктора Скопенка. Їм здалося, що студенти і викладачі у більшості своїй зі професійної солідарності або зі страху бути покараними проголосують за свого ректора. Водночас, щоб ослабити шанси кандидата від УГС, розколоті його потенційний електорат, кагебісти висувають у цьому виборчому окрузі підставну “обшлещено-демократическую” кандидатуку Панову. Про серйозні наміри влади говорило вже те, що для її підтримки вони навіть привезли із Москви відомих і популярних тоді слідчих Генпрокуратури СССР Тельмана Гдіяна і Ніколая Іванова. Володимиру Яворівському, як місцевому кадру, доручають організувати їхні зустрічі з виборцями. Що він і робив із притаманним йому натхненням. Працювали проти українського кандидата системно і з азартом. Зда-

валося, що такі зусилля дадуть свої плоди і кандидат від УГС зазнає нищівної поразки. Та правильно організована Олесем Шевченком кампанія і достатньо високий освітній рівень виборців зіграли з комуністами злий жарт. Кияни проголосували у своїй більшості за Олесе Шевченка.

Олесь Шевченко у цей період — уже сформований, загартований український боєць, провідник. Людина, що пройшла школу підпільної діяльності у 70—80-х роках. Зокрема як неоголошений член Української Гельсінської групи, коли за дорученням Оксани Яківни Мешко виконував важливу зв’язкову роль із московськими правозахисниками і за кордоном. Також він займався виготовленням і поширенням українського самвидаву. І так аж до свого арешту 1980 року і засудження на 5 років позбавлення волі в таборах суворого режиму та 3 роки заслання (за ч. 1 ст. 62 КК УРСР “антирадянська агітація та пропаганда”).

Саме в ув’язненні він пройшов свої основні “тюремні університети”. Неймовірно жорстокі і загартовуючі волю. Наведу показовий приклад, коли кагебісти спробували його “зламати”. А одним із випробуваних методів “ламання”, коли адресат не піддавався, ставали погрози його родині. І не завжди в’язні витримували такий тиск.

Так вирішили вчинити з Олесем Шевченком. Ось як він це описує в листі до батьків: “Ви самі були свідками драматичних подій зими 82—83-го років. Тоді мене — після 65 днів безперервного утримування в холодному карцері з годуванням ющечкою через день і наступного утримання в ПКТ, де нас було четверо у тій самій “двоповерховій” камері, і працювали у три зміни, щоб ніхто не міг виспатися, тоді мене — напіскалета, на якого без болю в очах не могли дивитися зеки, тоді мене — котрий не спромігся пройти два метри, щоб узяти миску з бурдою, просунути мені крізь амбразуру й упав, тоді мене привезли в Київ на Володимирську і сказали, що моя дружина в лікарні і вже звідти не вийде, і що я повинен подумати про дітей, бо старі уже немічні і їх самих треба доглядати, що означало, що дітей можуть забрати в дитбудинок, і привели до мене вас — двох старих з тремтливими руками і двох малих заплаканих, і сказали: “Ось який ваш батько! Він відштовхує вас, він не любить вас, він і зараз не хоче писати до Президії Верховної Ради прохання про помилування! І тоді я сказав

вам: “Вам потрібен мертвий син чи живий? Так ось такий я живий”. І тоді я сказав дітям: “Вам потрібен батько — чи ганчірка, об яку витирають ноги?”

Коли старша донька відповіла, що їм потрібен батько, Олесь Шевченко сказав своїм мучителям: оце і є моя вам відповідь.

Цей лист, до речі, експонується у фотодокументальній виставці “Більшого щастя немає”, що з 22 лютого до 15 березня 2020 р. розгорнута у Музеї шістдесятництва (Київ, вул. Олесе Гончара, 33).

Олесь Шевченко належить до тієї когорти українських героїв, які цілковито присвятили своє життя Україні. І не зрадили своїй посвяті ані на йоту. Одні з них, як, наприклад, Роман Шухевич, загинули, а їхні родини були жорстоко репресовані. І таких не сотні, і не тисячі, а сотні тисяч, лежать в рідній землі і на чужині. Нерідко усіма забуті. Нашому герою Господь відпустив іншу долю, і він зміг дожити до проголошення Незалежності і не втрачає своєї громадянської активності донині. Ось як Олесь Шевченко сам описує тодішній свій стан: “А тепер настав. — *Ред.*” такий момент життя, який можна назвати радістю, вище якої в житті людини (нічого. — *Ред.*) не може бути. Це було 24 серпня 1991 року. Свій стан я не можу передати словами — то був ненормальний стан. Це було таке піднесення, така ейфорія, що такий стан не повторюється ніколи в житті людини. Слава Богу, що я від того піднесення, від тієї ейфорії не загинув, — тому що можна було і загинути. Це було якесь таке сп’яніння... Все життя мріяти... Не мені — нації мріяти! І ось нація дочекалася свободи. Це був день найвищої радості, день найвищої життєвої насолоди”. (З інтерв’ю, записаного Василем Овсієнком 21 жовтня 1998 р.).

Сьогодні Олесю Шевченку виповнюється 80 років. Вітаймо його з цим славним ювілеєм, бажаймо фізичного і духовного здоров’я, а родині усіх можливих благ. Сподіваємося, що він зуміє, попри заклопотаність (він і сьогодні перебуває у вирі громадського життя — виконує обов’язки голови Ветеранського об’єднання УГС і Київського товариства політичних в’язнів і репресованих), написати спогади про своє життя. Талант журналіста-оповідача і нетривіальні події, що йому довелося пережити, можуть перетворити появу такої книжки в загальнонаціональну культурну подію.

Нашому побратиму і провіднику пану Олесю: многая літа, літа, многая літа!

Віталій
АБЛІЦОВ

“ (Не)відомі українці, які змінили історію ” — оригінальне дослідження чи ілюзія бажаної реальності?

Автору не так давно довелося побувати на цікавій офіційній події.

Присутні святкували вихід книжки з вищеназваним заголовком М. Сухомозського і його дружини Н. Аврамчук. Очевидно, не одного здивувало дивне пророцтво автора (прочитуємо його фінальне передбачення з парламентського “Голосу України”) “... маємо такі тривожні еміграційні тенденції, що може, доведеться вже за кілька років лягати (навіщо ж так різко про вихідців з України та їхніх нащадків”. — В. А.) з європейцями за те, кому належить те чи інше ім’я”.

Забігаючи наперед, заспокою М. Сухомозського — не турбуйтеся, все буде добре: діаспорні активісти спокійно відвідують вітчизну своїх предків, бо переконалися: батьківщина їхніх дідів-праділів є і буде завжди.

Тож повернемося до книжки “(Не)відомі українці, які змінили світ”.

Автору видання, очевидно, треба поспівчувати — він тривалий час жив у СРСР (Середній Азії) і тому недостатньо інформований про тридцятилітнє життя незалежної України (не знаю біографій декого з молодих, котрі брали слово для виступів, але промови частини з них були далекими від досконалості).

Якби це було не так, то вони б знали, що відкрите інтелектуальне спілкування українців і вихідців з України на всіх материках розпочалося ще у 80-ті роки минулого століття. Щоправда, були випадки, коли періодика й книжки потрапляли в СРСР у інвалідних протезах (радянська держбезпека не спала).

Але вже тоді з’явилися перші журнальні й книжкові видання, присвячені життєписам та суспільному буттю представників діаспори, відбувалися міжнародні зустрічі.

Проголошення Незалежності України 1991 року різко змінило ситуацію. Саме діячі діаспори відкрили нам світ зарубіжних українців обох Америк, Європи, Австралії, Азії й Африки.

Ще 1954 року у канадському Торонто побачила світ “Книга діячів української культури, учасників Першої зустрічі українських митців Америки й Канади з громадянством 3—5 липня”. Наступного року В. Верстман видав у Детройті (США) том “Українці в Америці”.

Подібної інформації було і є безліч.

Якщо зробимо хоча б короткий огляд досягнень вихідців з України та їхніх нащадків, то це буде солідна різномовна бібліотека, значна частина книжок якої вже давно потрапила до України й використовується насамперед науковцями і творчою інтелігенцією.

І “там” всюди є “наші”: в урядах і парламентах, у збройних силах (маємо на увазі генерали та адмірали), і серед астронавтів, і в культурі та науці, спорті...

Словом, всюди!

То який смисл зарубіжним європейцям (М. Сухомозський чомусь саме їх виділяє з потенціальних авторів тривожних тенденцій) “лягати” (так у М. Сухомозського) з однодумцями з України?

Навпаки, вони хочуть одного — тісної співпраці.

Ми повинні об’єднуватися навколо давно назрілої мети світової спільноти українців незалежно від країни чи материка проживання.

Треба рішуче зупинити руйнівні процеси, коли політичні партії (вмираючі й вкотре відроджені), олігархічні союзи ведуть до розбрату й економічного, й інтелектуального.

Історія повторюється: то трагедія, то фарс

Тривалий час не вірилося, що N — геніальний фахівець у царині технологій супутникових комунікацій, був українсько-канадсько-американського походження.

І лише після відходу N в інший світ я більше дізнався про його біографію.

Світ від того складного часу різко змінився.

Американський студент українського походження Стів Возняк одним із перших у світі сконструював персональний комп’ютер.

Інший американець Любомир Романків винайшов магнітні головки для зберігання цифрової інформації в електроніці.

Михайло Яримович став одним із провідних американських керівників програми польоту на Місяць “Аполло”.

Галичанин Павло Винник очолив збройні сили Канади.

Понад 50 Нобелівських лауреатів у своїх офіційних біографіях інформують, що вони нащадки вихідців з України.

Досить?

Згоден.

Але не зовсім такий вигляд має вищесказане з наших вітчизняних видноколів.

“Українські нобеліанти? Та ви що? Які ж вони наші?”

Такі ми: у світі — видатні і знамениті, а вдома нездари-нездари (не всі, але чимало).

Книжка-довідник чи енциклопедичне видання, псевдооригінальне художнє оформлення, хаотичний (а то й відверто дивний) підбір героїв для подібного видання...

Хоч в одному авторі “(Не)відомих українців...”, здається, зійшлися — вони відверто обіцяють, що не закликають “до біографічних революцій”, а лише прагнуть історичної справедливості (що вони під цим розуміють, дізнатися складно, адже розгорніть російські енциклопедії і всюди зустрінете винахідників, науковців і т. ін. — з українським корінням). І не допоможуть Москві ніякі фокуси: ще якихось кілька десятків років від Дону до Чукотки жило 20 мільйонів вихідців з України, а сьогодні вже нібито лише 2 (!).

А якщо переглянути енциклопедичну зарубіжну літературу, то там відверто вказують: американський (чи канадський, аргентинський, німецький) науковець українського походження.

Отже!

Видавці обрали своєрідний спосіб верстки — хаотичний (сказати б, махновський, але, здається, степовий лжегерой був далеким від видавничих справ).

До книжки увійшли тексти про військових, науковців, митців, письменників. Більшість відомих, а то й видатних людей. Відкриття їх читачам сумбурне: тут і портретний живопис (авторка, мабуть, з юного покоління), і чудові за якістю фотознімки, і шрифтове різноманіття...

Але де уявна музика, яку хотілося б почути, гортаючи видання? Де гармонія всього, що повинно було б об’єднати чи то книжку, чи альманах, альбом...

Конкретніше.

На 135 сторінці поданий суперякісний фотопортрет лженауковця Трохима Лисенка — одіозного сталінолюбця, на совісті якого не лише десятки талановитих вчених, а в значній мірі доля вітчизняної генетики.

Наприклад, народжений в українській Перемишлянщині (тепер Польща), пізніше громадянин США, фізик, лауреат Нобелівської премії 1944 року І. Рабі зовсім не страждав, що і євреї, й американці, й поляки, й українці вважають його своїм генієм.

Подібних прикладів безліч.

“Ніколи у житті я не зустрічав такої яскравої зелені, як у місті свого дитинства — Чернівцях”, — писав, живучи за океаном, Ервін Чаргафф (1905—2002) — видатний американський біохімік, лауреат численних престижних наукових відзнак, котрий підготував 4 лауреатів Нобелівської нагороди.

Немає сенсу різко критикувати ні авторів, ні самого їхнього видання — кожний бачить світ по-своєму, а тим більше відображає його. Але й зовсім промовчати про дивну книжкову новинку теж якось незручно.

Яка роль цієї ілюстрації? Нагадати про невігласа? Не хочеться ж думати, що недоук симпатичний комусь.

І подібних “принципів модерної верстки” у виданні вистачає.

Перша третина “оригінальної” книжки завершується главою про народженого у Львові нібито успішного розвідника — поляка за національністю, а за натурою авантюриста Ежи Сосновського (виходить, це львівський Казанова).

У цій главі чого тільки немає. А от віра читача у зміст відсутня. Бо в одному розділі йдеться про одне, а в іншому — протилежне. То стверджується, що адмірал В. Канаріс очолював нацистський Абвер (розвідку) саме завдяки амурним історіям поляка, то пізніше йдуть варіанти його (львів’янина) загибелі.

І взагалі: який смисл друкувати подібні “історії”? До України Є. Сосновський має

стосунок тільки тим, що народився в тоді польському Львові.

Є дані про те, що у Галичині мешкали родичі К. Маркса, то що — й про батьків марксизму-ленінізму друкуватимемо томи?

Чи література вже повністю втратила свою благородну виховну роль?

Взагалі у виданні Н. Аврамчук та М. Сухомозського занадто багато приблизності, якихось абсолютно не вмотивованих припущень тощо. Навіть у розповідях про добре відомих особистостей.

Приклад?

Нарис, присвячений медіамагнату, народженому в закарпатському Солотвині, Р. Максвеллу. Чого тут тільки немає! Навіть використано “циркулюючі чутки”.

То як оцінювати якість запропонованих у книжці текстів?

Це нариси у рамках жанру детективу чи наспіх запропоновані напіванекдоти та життєві байки?

Якщо продовжити набір помилок, то настав час говорити й про зовсім серйозне.

111 сторінка присвячена видатному фізику Володимиру Векслеру. Якщо хтось береться писати про речі, про які має приблизне уявлення, то те й одержуємо.

Щоб читач зрозумів, про що йдеться, радимо відкрити англomовні сторінки Нобелівської фундації й прочитати абзаци, що стосуються В. Векслера. А йдеться там ось про що: науковець був двічі номінований (іншими словами — кандидований) на престижну відзнаку з фізики. Обидва рази невдало.

Що ж стверджують Н. Аврамчук й М. Сухомозський? Виявляється, вченого номінували 5 разів. Через абзаци цифра подвоюється. І пояснення теж цікаві: мовляв, в СРСР панували тотальні заборони через секретність “Атомного проєкту”. Що було, те було. Але навіщо поширювати байки? Тим більше про померлого 1966 року фізика (нагадаємо, що рішення Нобелівських комітетів тримають в таємниці 50 років).

Сумний чи обнадійливий підсумок

За яким принципом автори ділять “відомих” і “(Не)відомих” українців, здогадатися непросто. Як і не зрозуміло, чому до видання увійшли ті чи ті “герої”.

Що зробиш: живемо у часі, де панує не логіка й гармонія, а хаос.

Пропоную вагомий аргумент щодо подібного висновку.

На початку наших нотаток йшлося про дивний список запрошених учасників описаної події.

Здавалось би, організатори повинні були запросити на цікаву подію відповідних учасників (тим більше, що вхід до зали був під суворим контролем відповідальних служб). Тому багатьох здивувало, що серед присутніх були два “одіозні аси” столичних ЗМІ: Д. Дроздовський (редактор колись популярного журналу “Всесвіт” та “не менш знаменитий україно-російсько-американський” автор С. Куліда з газети “Літературна Україна” (може, комусь невідомо, але обидва прославилися безцеремонним запозиченням десятків-сотень наукових та газетних публікацій літератури, журналів та газетної періодики — перший для майбутньої дисертації, а другий для наповнення сторінок одного з колись кращих столичних періодичних видань).

Цікаво-дивно-обурливо...

Ясно, що, можливо, знайдуться читачі, які зіронізують “розповідав-розповідав, а хто той загадковий N — не відкрив”.

Це правда.

І саме тому, що в сучасній Україні повністю ігнорується авторське право.

Дайте, будь-ласка, відповідь на питання “Чому автори “(Не)відомі українці, які змінили світ”, не завершили своє видання списком книжок та їхніх авторів, що використані під час підготовки їхнього видання? Адже те, що вони “відкрили” світові, занадто багатьом давно відоме.

Р. С. А хто ж такий той знаменитий N? Якщо поталантих, обов’язково розповім. І не лише про нього.

Знамена перемог заб'ють крильми! У це вірив і для цього працював Дмитро Нитченко

Ганна АНТИПОВИЧ,
заслужена журналістка України

**“Його твори надихають нові
покоління нашого народу”**

Віктор Литус, директор Зінківського районного історичного музею, де багато робиться для збереження спадщини Дмитра Нитченка й інших письменників-земляків, що змушені були жити на чужині, але й там творили круг себе Україну, у доповіді про славного сина Зінківського краю розповів про дитячі і юнацькі роки Дмитра на Зінківщині, де він народився в родині доброго господаря з хутора біля села Лютенські Будища, про переслідування, яких зазнала родина, про поневірвання, що випали на долю Дмитра “в стране, где так вольно дишит человек” через “не таке” соціальне походження, окреслив його шлях Зінків — П'ятигорськ — Краснодар — Харків — фронтові дороги в лісах Смоленщини — Могилів — Гомель — Харків — Львів — Краків — Форст — Берлін — Мюнхен — Старий Ульм — Корнталь біля Штутгарта — Цуфенгаузен — Неаполь — Мельбурн...

— Перший вірш Дмитра Нитченка був опублікований у читанні для другого класу, коли йому було лише 15 літ, — розповідає Віктор Литус. — У 26 років він видав свої перші дві поетичні збірки. В Австралії, починаючи з 1953 року, вийшло понад два десятки книжок — твори для дітей, мемуари, наукові праці, словники, підручники, епістолярії українських письменників... Усі свої заощадження Дмитро Васильович вкладав у видання книжок для українців Австралії, а там була 35-тисячна українська діаспора, і роздавав їх по всьому світу. У незалежній Україні ці видання стали перлинами музеїв та бібліотек, багато разів перевидувалися його твори для дітей, “Живий Шевченко”... Торік пані Віра Кошова ініціювала, а Зінківська райрада профінансувала перше в Україні перевидання унікальної книжки нашого земляка “Від Зінькова до Мельбурна”, за яку він був удостоєний премії імені Григорія Сковороди. За книжки для дітей Дмитро Нитченко став лауреатом премії імені Лесі Українки. 1991 року за рекомендацією Олеси Гончара Дмитра Нитченка прийняли в Спілку письменників України. Після більш ніж чотирьох десятиліть вигнання він і в Україну зміг приїхати, і повернутися до рідного народу своїми творами, в яких чесно, правдиво, майстерно відтворено всі ті випробування, через які пройшли українці у жорстокому ХХ столітті. Його твори надихають нові покоління нашого народу. Тож я радий, що сьогодні з нами в цій ошатній залі школярі, ліцеїсти і Полтави, і Зінькова...

**“Світить, щоб у нас були
ясні дні і ночі!”**

Майстерною і надзвичайно зворушливою була літературно-музична композиція з поезій Дмитра Нитченка “Зоря над світом” від учнів шкіл Зінківщини — членів молодіжної філії Літературно-мистецького об'єднання Зінківщини “Свічадо” (керівники Ганна Гайдаш і Надія Олещенко). Першокласниця з Великої Павлівки Зоряна Олещенко, мила україночка у віночку починала цю композицію словами: “Мама говорить, що зорі на небі — це людські душі. Засвітилася зірка — народилося дитя, покотилася за обрій — чиєсь серце зупинилося. Дуже яскрава зірка засвітилася колись над хутором Ниценки біля Лютенських Будищ неподалік Зінькова. Тоді народився Дмитрик — у майбутньому Дмитро Нитченко, який лишив нам у спадок ці вірші”.

Старші дівчатка, такі ж гарні в українських строях, читали вірш за віршем, і перед нашим зором вимальовувалася картина того часу, в якому випало жити письменникові. Четвертокласниця Зінківської спеціалізованої школи №1 Аліна Чепіга читає “Осінь” — поезію з разючим образом темряви, що оповила поневолену Україну:

*В далек втопиш очі —
Чорно, не пройти...
І прядуть щоночі
Темряву дрони...*

**Вечір-спогад “Від Зінькова до Мельбурна”, присвячений 115-й річниці
від дня народження письменника-земляка Дмитра Нитченка (22.02.1905,
Зінків — 15.09.1999, Мельбурн), відбувся 25 лютого у Полтавській обласній
універсальній науковій бібліотеці ім. І. П. Котляревського.**

Семикласниця з Великої Павлівки Ірина Паламаренко знайомить слухачів з надзвичайно містким віршем “З полону”, де радість військовополоненого від повернення в рідні краї, коли “вже Кременчук позаду і Лубні, Санжар нових минув я теплі хати і до Полтави йду через Млини”, поєднується з жахом бачити руїни Харкова, де “скорбне місто височіє в млі”, і роздумами про всі випробування, через які довелося пройти українцям:

*Народе мій! Ти муки мав досита,
Тебе тлив голод, нівечив Сибір.
О, скільки крові нашої пролило!
О, скільки серць сконало в боротьбі!..*

Дев'ятикласниця Зінківської СШ №1 Софія Конотоп знайомить нас зі ще одним програмним віршем Нитченка — “Ідучи на чужину”. Він написав його, відпливаючи в Австралію, коли, як усіх вигнанців, його мучило питання: “Чи вернемо додому звідтіля?”

*Ніхто не зна, і долі не вгадають
Ні хіромант, ні циган-ворожбит,
Які шляхи щиріше привітають,
Де ждуть обійми щастя чи журби.*

*Та знає всяк, як сурма клич заграє,
Коли визвольні загримлять грати,
Тоді наш край всі мури розламає,
Знамена перемог заб'ють крильми!*

*З усіх кінців тоді гукне нас мати...
(Той клич здригне, мов блискавка в імлі)
Ну, хто ж тоді не схоче повертати
До в світі найсвятішої землі?!*

Семикласниця з Лютенських Будищ Інна Костинська читає “Перший лист”, де Нитченко пише другові в Україну:

*Я не загруз у добрах в цій країні,
Не став я в'язнем гомінких столиць.*

*Хоч еваліпти заступили обрій,
В завоях мрій зрина моє село...
Я пам'ятаю очі Ваших добрі
І серця Вашого тепло!*

Дев'ятикласниця Зінківської СШ №1 Анна Єрмоленко читає вірш, де звучить Нитченкова тривога за те, щоб діти українців-емігрантів знали рідну мову. Він багато років очолював Українську шкільну раду Австралії, і в країні тоді діяло 55 вечірніх українських шкіл, де навчалося дві тисячі учнів. Своїх дітей і внуків Дмитро Васильович так навчив рідної мови, що донька Олександра, у заміжжі Ткач, стала відомою письменницею (псевдо Леся Богуславець, у 2001 році їй була присуджена літературна премія “Тріумф”), Галина, у заміжжі Кошарська, — філологом, викладачкою української мови і літератури в Університеті Макворті в Сіднеї, внук Юрій Ткач — перекладачем і видавцем...

Ця ж дівчина проникливо читає Нитченків “Заповіт” з рядками, що навіки вкарбовуються в пам'ять:

І скажу в останню всім хвилину:

Фото на згадку про вечір, що об'єднав в любові до України її вірних синів і доньок

*“Люди добрі й доні дорогі,
Бережіть ви волю України
І прокляттям славте ворогів,
Що гнобили люд наш працюватий,
Що принесли голод і Сибір,
Що хотіли мову нашу вбити
Й душу нашу вирвати в злобі.
Рідну землю у ці дні горбаті
(А вона ж в біді тепер щораз)
Ви любіть її, як рідну матір,
Або так, як наш любив Тарас”.*

Хвилю поезій земляка завершує Зорянка Олещенко: “Погляньте, на небі сяють мільйони зірок! А значить, вони не гаснуть назавжди! І люди, які відійшли у вічність, ними дивляться на нас із неба! Так над колишнім хутором Ниценки, над Зіньковом, Полтавою, Харковом і Мельбурном, над усім великим світом яскраво сяє зірка Дмитра Нитченка. Світить, щоб у нас були ясні дні і ночі!”

...Коли торік у листопаді в Музеї літератури у Києві відбувалася презентація вперше в Україні перевиданої з ініціативи Полтавського обласного відділення Товариства “Україна — Світ” книжки Дмитра Нитченка “Від Зінькова до Мельбурна”, його донька Леся Богуславець у своєму виступі поміж іншим сказала: шкодує, що досі не видала збірки батькових поезій, які друкувалися в різних часописах. Ця композиція зінківських школярів кличе нас, дорослих, до того, щоб збірка поезій нашого талановитого земляка вийшла в Україні, на його рідній Полтавщині. Поетично-музичну естафету від зінківців прийняв співак з Полтави Юрій Трейгель, відомий виконавець пісень про борців за Українську Свободу. Він поклав на музику вірш Нитченка “Самота”, який Дмитро Васильович написав по смерті дружини. Його настрій близький і панові Юрієві, який дуже сумує за своєю дружиною Надією, котра поділяла його патріотичні погляди і була з ним поруч на полтавському Майдані під час Революції Гідності.

**“Він є найпотужніший будитель,
провідник у царство духової
праці і творчості”**

Дмитро Нитченко — людина, яка дуже любила Україну, мала сміливість її захищати і невтомно працювала для неї. 17-річним юнаком він на зборах встає і говорить росіянинові — комуністичному дикунові, який надумав перейменувати Зінківську індустріально-технічну школу імені Івана Франка на імені Карла Лібкнехта, — що цього робити не можна. Мужній, лицарський вчинок! Таку ж мужність, витривалість, наполегливість виявляє Дмитро Нитченко і під час переслідувань за соціальне походження. 1926 року вступає на робітфак у Краснодарі — наступного року його виганяють. Іде в Харків, вступає в технікум чужоземних мов, потім в Інститут народної освіти. Учителює, зазнаючи

звільнені з роботи, але вперто шукає можливості працювати для рідного народу як педагог і літератор.

Мені, авторці цих рядків, часто думається, яким би творчо-благословенним міг бути той мій рік роботи після закінчення середньої школи у Зінківській районній газеті, якби в нашому козацькому Зінькові могли вільно жити і творити Микола Зеров, Михайло Орест, Дмитро Нитченко... Ми, молоді, могли б навчитися від них і літературної майстерності, і мужності та віри. А так у виметеному гебістською мітлою райцентрі ми, молоді журналісти-нігілісти, задихалися від райкомівської “опіки” комуністичних самодурів.

Дмитро Нитченко вірив у те, що Україна стане незалежною, він ще відпливаючи в Австралію, у вірші “Ідучи на чужину” писав: “Знамена перемог заб'ють крильми!”

Він завжди творив круг себе Україну: очолював Українську шкільну раду Австралії, заснував видавництво “Ластівка” і літературно-мистецький клуб імені Василя Симоненка, видавав альманах “Новий обрій”, підтримував молоді таланти...

Професор Українського вільного університету (Мюнхен) Юрій Бойко у статті “Нитченко як творча індивідуальність” писав: “Він є найпотужніший будитель, провідник у царство духової праці і творчості. Без нього багато нашої молоді відійшло б від українського життя, асимілювавшись серед чужинців, без нього не з'явилося б цілої серії видань українською мовою”. Бойко порівнює Нитченка з Борисом Грінченком, бо “однаково перейняті якимсь глибоким схилянням перед обов'язком праці для рідного народу, обидва невтомні докраю у своєму служінні українському слову й українській школі”.

“Хто ж тоді, як не ми, брати?!”

Окрасою вечора стали і оркестрова п'єса “Ой, при лужку” у виконанні ансамблю “Чураївна” Полтавської обласної філармонії, що промовляла до нашої генетичної пам'яті про часи козацькі, і пісні у супроводі цього ансамблю народної артистки України, солістки нашої філармонії Наталії Хоменко “Роде наш красний”, “Синові” (на слова Василя Симоненка), “Україно моя”, за що цим артистам, які ніколи не відмовляються взяти участь у патріотичних заходах, велика дяка!

Дякуємо і всім організаторам цього вечора, а це Департамент культури і туризму Полтавської ОДА, обласна бібліотека і обласна філармонія, Зінківський районний історичний музей і Полтавське обласне відділення Товариства “Україна — Світ”, його голова Віра Кошова. Вечір підготувала і провела завідувач відділу соціокультурної діяльності Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського Юлія Крамарева.

Під час заходу присутні могли познайомитися з виставкою, де були книжки Дмитра Нитченка з фондів Канадсько-Українського центру ПОУНБ ім. І. П. Котляревського, Товариства “Україна — Світ” та ті, які дарувала бібліотеці родина Нитченків. Тож ідіть у бібліотеки і читайте книжки нашого видатного земляка — “Живий Шевченко” і “Силуети”, “Слідами Миклухи-Маклая” і “На галючому острові”, “Від Зінькова до Мельбурна” і “Під сонцем Австралії”... Читайте мудрі й дотепні книжки його доньки Лесі Богуславець.

Леся ЛЮБАРСЬКА. Герої мої, українці...

Бандерівський стяг

Розірвала звістка груди,
Наче грім посеред жнив.
“Що ж то буде? Що ж то буде?”
Кожен тихо говорив.
Смерть Бандеру наздогнала,
Не здригнулась та рука...
Україна застогнала —
Вже нема Провідника.
Приспів:
Підіймемо вище Бандерівський стяг,
Бо під ним повстанець не один поляг.
Україно рідна, пом’яни усіх,
О, якби Бандера нині встати міг!

Йти до бою знову мусить
Наш червоно-чорний стяг.
Скільки ж вас, хлоп’ят безвусих,
Залишилось у лісах...
Ми бандерівцями стали,
До криївок знаєм хід,
І таких нас є чимало —
Козаченьків славний рід.

В їхню пам’ять

Сибір, ГУЛАГи, Соловки...
І вирок суду: “Враг народа”.
Які страшні були роки,
Конала, плачучи, свобода.

Мордва, Хабаровськ, Воркута...
На збори дві чи три години.
Так виривала зла орда
В людей любов до Батьківщини.

А голод скільки душ забрав?
На трупах танцював чужинець,
І в “лічному деле” помічав:
“Причина смерті — українець”.

Сибір, ГУЛАГи, Соловки...
Згадаймо Курбаса і Стуса...
В їх пам’ять запалім свічки
На білім кутику обруса.

В окопі паску розділив комбат

Коли задзвонить Великодній дзвін,
І прийде Паска, на яку чекали,
Згадаймо про бійців передусім,
Що стільки днів в окопах ночували.

Ми сядемо за стіл, де стільки страв,
“Христос Воскрес” — промовлять батько
й мати.
Згадаємо, як наш Господь страждав...
Лиш не забудьмо про солдат згадати.

Які під свистом куль їдять і сплять,
Які в землянках пробують свячене...
Зішли на них, Всевишній, благодать,
Хай кожен воїн буде незнищеним!

В окопі паску розділив комбат,
І, може, вперше воїн просльозився...
— О, Боже, дай, щоб кожен із солдат,
Просто живим... просто живим
лишився!..

Вдова

Тихо скрапують сльози
Із серця мого на шоку.
Хто, скажіть, напропорчив,
Мені долю аж надто гірку?

Хоч вдова я сьогодні,
Та зате я щаслива вдова.
Так, погодитись важко...
Як і важко збагнуть ці слова...

В суцвітті вишиванок

На світі місяця кращого не знаю,
Коли цвіте калина в ріднім краю.
Коли в суцвітті пишнім вишиванок
Стрічає місто чарівних панянок.

Коли синок, і донечка, й внучата
У вишиванках йдуть на кожне свято.

Цвіт вишиванки лине понад краєм
І моє місто до пісень скликає.

Співає серце і здається дуже,
Підспівують на сорочках нам ружі.
Немов цариці і жінки, й дівчата...
Хай буде вічним це вкраїнське свято.

Болить душа

О, Боже, як болить душа
І розривається на часті!
Знов об’єдналися нападисті,
І як їм дати відкоша?

О, Боже, як душа горить!
Я погасить її не вмію...
Але ж горить! Горить! Не тліє!
У всесвіт іскрами летить...

Воскресаймо з Христом

Новий день на поріг нам приносить тепло,
Щоби сонце добра в кожному домі зійшло.
Щоб воскресли ми знов і забули про гріх,
І тоді нас любов об’єднає усіх.

Воскресаймо з Христом кожен раз, кожна
мить,
Серце кожного хай лиш любов’ю горить.
І любимо цей світ, бо ми гості у нім,
І тоді благодать прийде в кожен наш дім.

Воскресаймо з Христом, гріх веде в небуття...
Бо лиш ми є творці всього свого життя.
Ти не зазри, не мсти, не принижуй людей,
Слово кривди, бува, гірше сотні смертей.

Воскресаймо з Христом! Позбуваймось оков,
Щоб терновий вінець потім нас не колов,
Щоб стояли ми всі по правицю Христа.
Ця дорога складна, але й дуже... проста.

Воскресаймо з Христом! Це така благодать,
Як Краса і Добро вічним світлом горять.
Бо багатство мине, сила з часом пройде,
Лиш Любов... Лиш Любов... поруч завжди
буде.

Єднаймося, браття

Єднаймося, браття, бо винищать нас,
Як будемо ми поодинокі.
Топтати свій край ворогам не дамо,
На те ми і є українці.

Дітей наших зроблять рабами повік,
Як будемо ми поодинокі.
І як на коліна ще раз упадем,
Не встанемо більше, вкраїнці.

Забути заставлять, хто нас породив,
Як будемо ми поодинокі.
Згадаймо, за що у могилах лежать
Герої, мої українці.

За волю Вітчизни ми підемо в тан,
Не будемо ми поодинокі.
Бо з нами Бандера, Шухевич Роман,
Бо з нами Господь, українці.

Жовто-синій прапорець

*(До Дня Конституції та
Державного прапора України)*

В руках тримаю жовто-синій прапорець,
Перед очима пропливає його доля.
На тлі — пшеничне золотаве поле,
З волошок неба сплетений вінець.
А він живе! Поміж людей він жив!
Хоч був в підпіллі довгі-довгі роки.
Здійми його! Здійми його високо!
Частинку неба й позолоту нив.

Приспів:

Я прапор найгарніший тримаю у руці,
Які ж вони безцінні, ці рідні прапорці.
Слова, не мов молитву, на вік запам’ятай:
На іншого, дитино, його не промінйай.

В руках тримаю жовто-синій прапорець,
Яка важка була його дорога...
То падав ниць, то зводився на ноги,
Та все ж дійшов він до людських сердець.

Співають Славень... Ці святі слова
Так хочеться щоразу промовляти.
Ще мить — і вгору попливе наш Прапор,
Хвала усім, хто Волю здобував!

Ірині Фаріон присвячую...

Ох, і побільше б нам таких, як Ви!
Щоб не ганьбить своєї булавки,
Щоби і мову, і своїх героїв
Були завжди відстоювать готові.

Хтось каже: “Різко!”, я скажу: “Нехай!”,
Це краще, ніж казати нам: “Прощай!”
Як землю не відстоїмо своєю,
Рабом будемо в рідному краю.

Чи можемо ми на своїй землі
Терпіти утиски? А хтось, як королі,
Будуть нам вказувати: як? коли і де?
Тоді антихрист прихист в нас знайде.

Він вже знайшов. Стріляє, нищить, б’є.
Та є герої в нас і Україна є.
Хай наша нива сіється життям,
На ній же панувати тільки нам! Лиш нам!

Мово українська

(До Дня української писемності та мови)

Мово українська — сонце моє ясне,
Вишита сорочка і намисто красне.
Ніжний цвіт калини, пісня солов’їна,
Будь благословенна, рідна Україно.

Сестро моя рідна, я завжди з тобою,
Ти чаруєш землю піснею-красою.
Забуали цвітом мальви коло хати,
Зрадити не могу голос твій крилатий.

Мово українська — зоре промениста,
В зачерствіле серце ти ввійди вчисто.
Бо без тебе, рідна, ми сирітські діти,
А з тобою в серці — найгарніші квіти.

Українські волонтери

А доля волонтерська нелегка,
Зібрав вантаж і знову у дорогу.
До ближнього добратись блокпоста,
Вручити довгождану допомогу.
Чекають їх “Азов”, “Дніпро” і “Січ”,
Нема часу подумати про втому.
Буває, сльози котяться з-під віч,
Коли боець читає лист із дому.

Приспів:

Українські волонтери, ви, без сумніву, —
Герої,
Ви, без сумніву, також — захисники.
Хоч немає в Україні ще професії такої,
Та у нас є волонтери — добровільні вояки.

На них чекають ранені бійці,
Родини, що навік осиротіли.
Вони, неначе Ангели святі,
Для перемоги Світла прилетіли.

Дорогою вертались, як завжди,
Старались не потрапити в засаду.
Та звістка облетіла всі пости, —
Загинув волонтер від куль із “Граду”.

31 січня 2015 р. 4 година ранку

Я вітаю тебе, Україно!

Моя Україно — господня дитино,
Тумани ранкові здіймаються ввись.
Ти райського саду співуча пташино,
Тут воля козацька гуляла колись.
Моя Україно — гаї солов’їні,
Купається місяць в сріблястій імлі.
Тут мого народу одвічні святині,
Тут бавлять своїх дитинчат журавлі.
Приспів:
Я вітаю тебе кожен день, кожен час,
І за тебе молюсь, наче матір за сина.
Защемить у світах моє серце не раз,
Як приходиш у сни, дорога Україно!

Моя Україно — душе незрадлива,
А я лиш частинка, краплинка роси.
Гойдається гілля від теплої зливи,
І ніби німієш від тої краси.
Моя Україно — барвінок і терня,
Як чимось образив, благаю — прости.
Я в землю святу знову сіюся зерням,
Щоб потім на радість тобі розцвісти.

Я повернусь

До тебе, Україно, повернусь,
Мій голос правди нині є не в моді.
Я виструнчусь калиною в саду,
Чи соняхом розквітну у городі.

Мені однаково: ким буду я і де,
Лиш би вкраїнським духом пахло всюди.
Так хочу спертись на твоє плече,
Своє підставлю, як потрібно буде.

Ти досі ще залежна, як і я,
Обличчя волі втоптане в калюжі.
Мені болить гірка твоя сльоза,
Моя тобі, я знаю, не байдужа.

Тернина в серці? Та потрібно жити!
Утерти сльози і вони не вічні.
Крізь чорні хмари вигляне блакить,
Буває сонце і в холоднім січні.

Яка у тебе гарна вишиванка...

Сьогодні йду на зустріч до дівчини,
Недавно познайомились в саду.
Вона з такими гарними очима,
Що я своїх ніяк не відведу.
Стояла в вишиваній сорочці
Посеред інших стильних і крутих,
До неї залицались наші хлопці,
А я лиш ці слова сказати зміг:
Приспів:
Яка у тебе гарна вишиванка,
Не випити очима цю красу.
Цвіте калина, ружа, матіжанка —
Мого народу українська суть.
Яка у тебе гарна вишиванка,
Такої в світі схожої нема.
Ти — наймиліша галицька панянка,
Ти — вічна Україна і Весна...

У вічі мило глянула красуня
І ніжно усміхнулася мені.
І задзвеніли-заспівали струни,
Що десь дримали в серденьку на дні.
Палає серце. Хто у тому винен?
Його кохання вразила стріла.
Ця дівчина, мов вишита картина,
Лиш їй сказати хочу ці слова:
Приспів:
Яка у тебе гарна вишиванка,
Не випити очима цю красу.
Цвіте калина, ружа, матіжанка —
Мого народу українська суть.
Яка у тебе гарна вишиванка,
Такої в світі схожої нема.
Ти — наймиліша галицька панянка,
Ти — вічна Україна і Весна.

Михайло БАЛТЯНСЬКИЙ,
поет, заслужений журналіст України

“...Щоб почули і ви... — сповіщає патріарх української пісенної творчості Вадим Крищенко. — Я звичайний поет, не долучений до творення правових указів та рішень. Використовую те, що мені дав Бог. І гадаю, що моя пісня, мій віршований рядок також можуть огорнути людей пломнею єднання для утвердження українсько-го духу...”

ТРИМАЮ в руках нову книжку Вадима Крищенко зі зворушливою назвою “Що на серце лягло”. Вражає її образне оформлення. На першій сторінці палітурки — розгорнута книжка, а з неї відриваються сторінки, перетворюючись на білокрилих птахів, що летять в небо. Наче це вірші та пісні поета летять до людей. А на зворотному боці під портретом автора на золотавому сувої сповідальні слова:

*Шукав пахкі слова,
Клав на музичні крила —
І на чийсь вуста лягли мої пісні.
...До мене теж прийшла
Питань пора щемлива:
“То чи даремно жив?
Даремно жив чи ні?”*

Нова книжка Вадима Крищенко — своєрідний життєвий самозвіт і самоаналіз. Чіткі самозапитання, відповіді на які автор хоче почути не лише від себе, а й від людей. І мовлене не піддається сумніву. Ти береш його на віру, мимоволі застосовуєш до себе.

Автор з роками ані на йоту не сходить з позиції боротьби за поклик сурми за високі людські ідеали. Він сміливо бере крутіші сходинки, які усім нам ще треба пройти до створення української України.

Поета непокоїть, що “хрипить Донбас, брехливістю загоцаний, обману того чути дим гіркий...” Вірш “Іде війна” — настійна вимога зупинити кровопролиття. У цій данині часу — його позиція.

Автор, який залишається вірним своїй традиційній манері поетичного письма, без закручень і штучного ускладнення хвилююче пише про те, як нелегко Україна стає на ноги, які страждання приносять війна, розпочата, здавалося б, “добрим судом”, як важко правда перемагає кривду на своїй Богом дарованій землі.

Вірш посту і хочеш іти з ним в одному строю, коли він пише:

*Вже оте пережив,
Що боліло, страшило, лякало.
Мінне поле утрат
І мене не минуло чомусь.
На собі відчував
Смерті темне і зле покривало.
Не упав, не пропав —
І нікого уже не боюсь.
Хоч від хліба життя
Залишилися крихти дрібненькі:
Був колись молодим,
А зробився — неначе дідусь.
Знов хтось хоче страшити
І під вухом вороже продзвеняє:
Не силкуйся! Дарма! —
Я нікого уже не боюсь.
Лиш тривогу одну
Я до власного серця приклею:
Щоб жила у добрі
Україна, моя давня Русь.
Тож її бережім,
Будьмо в помислах й діях із нею,
Щоб сказати усім:
Я нікого уже не боюсь!*

КНИЖКА складається з окремих розділів: “Звук поетичної сурми”, “Поетичні репортажі”, “Одвічна загадка життя”, “Видива у вікні природи”, “Не біймось мовить про любов”, “Дитяча сторінка”, “Іскорки осіннього вогнища”. І для кожного з них автор знаходить, як на мене, високохудожнє і змістовне наповнення.

“Я люблю цього автора за його ширість і пісенність”, — писав в одній з передмов до книжки Вадима Крищенко незабутній Юрій Мушкетик. І справді, оці риси поетичного письма дуже притягальні в його творчості.

Гортаю сторінки книжки, читаю ширі, проникливі поезії “Українське братство”, “Життєві віхи”, “Просто жити”, “Нам треба вірити Україні” та ще “Слово убитого

«Я б’ю у дзвін тривоги...»

солдата”, “Вдови”, “Отямтесь, люди”, і душу бентежать, здавалося б, риторичні запитання, проте вони адресовані мені, вам — усім, кому болить доля України:

*Кого спитати? Хто про це розкаже?
Чого очам зробилось все одно,
Й перетворились люди в персонажі
Убогого квартального кіно?
Отямтесь, люди, наберіться сили
І підійміть похилене плече.
Нехай у ваших пересохлих жилах
Знов кров козацька гордо потече!*

Перед нами — поет особливого звучання. Він рішуче нагадає всім нам бути зіркішими, не бездумно будь-кому довіряти свою долю, яка потім болем і слізьми обіллється.

У душі праведного гніву Великого Кобзаря настійливо звучить вимога мудрого вибору правителів країни у хрестоматійному вірші “Прийдіть, апостоли добра”:

*Прийдіть, апостоли добра,
І сядьте у державні крісла.*

Читацька душа дуже чутливо відчуває, як цей, сповнений надії і лагідності голос авторської флейти раптом переривається різкими звуками закличної сурми:

*Ганьба нова, ганьба стара
На наші долі перевисла.*

Ненавистю і презирством проймається автор до посіпак, чий продажність, злодійство, пристосовництво і криводушність давно сягнули рекордів людського безчестя:

*Що їм держава і народ? —
Не зрозуміли ласку Божу.
Ніяк набить не можуть рот,
Ніяк накрестися не можуть.
Гендюють, дурять, продають,
Торгують весело й охоче,
За посмішку сховавши лютя,
За папірець сховавши очі.
Не те чекалося, не те —
Перевернулось перше й друге.
Усе достойне і святе
Узяв нечистий у прислуги.*

Окремі рядки поезії з нової книжки Вадима Крищенко мимоволі западають у пам’ять, як афоризми.

*Любять Україну —
Не тільки про це говорити,
Бо слово красиве
Ховає, буває, калямуть.
У справжній любові
Сховалися свої колорити.
Про справжність її
Тільки вчинки твої доведуть.*

*Де той, хто набереться сили
Розвіять кривди холоди?
Дозволь, Вкраїно, попросити:
Шевченка ще раз народи!*

*Поміж надуманих химер
Я був немов несамовитий...
А усвідомив лиш тепер:
Яке це щастя — просто жити.*

*Була покара без вини,
Була в дорозі прикрість різна,
Та від прокляття відверни
Ти Бога, Матір і Вітчизну.*

*Ми б’ємось, не шкодуєм сил,
Когось взяла земля волога.
І від насипаних могил
Вкраїна вищає до Бога.*

У ПОЕТІВ буремних громадянських почуттів, зазначав колись Микола Бажан, сила утвердження (утвердження добра) завжди дорівнює силі заперечення (заперечення зла). І це не абстрактна формула — це норма існування в літературі творця,

Вадим Крищенко

Що на
серце лягло

Поезія і проза

чутливого до коливань суспільних настроїв, до оцінок фактів і явищ вітчизняної історії. Показових ілюстрацій у книжці безліч.

Пронизливо гострий, публіцистично піднесений і разом з тим дошкульно викривальний вірш “Роздуми про Правду”, безперечно, належить до розряду програмних. З ніжною проникливістю говорить поет про рятівний виклик Правди:

*Думкам не ладен дати раду —
Тож хочу мовити про Правду.
Для багатьох вона — служниця,
Повчають, як робить годиться:
— Стей, не іди, не тич лиця —
Там всі вже зайняті міся.
Не говори і не дзвони —
Ефір скупили брехуни.
Не стій, сідай на задній ряд
І не давай своїх порад...
Гундосять знов вуста вельможні:
— Що вмієш, Правдо, ти, що можеш?
В кишені грошей не помножиш.
Не вмієш зводити палаці,
Що коштують мільйонів двадцять.
Там злата блиск й автомобілі,
Ще й пси гасають озвірілі...
А люди — злісні і голодні
Кивають головами: “Згодні!”
Й тривоги пізні, болі ранні
Вплітаються у цю реальність.*

Різкий докір жбурляє поет сучасникам, які слухняно мовчать, “очима кліпаючи лиш”, розуміючи, що з такою позицією їм ніяк не вибратися з болота неправди. “Хоч знає кожний, що жить без Правди нам не можна”. “Бо тільки в Правді робимося ми не комашнею, а людьми”.

ДУЖЕ до серця припав мені вірш “Ми забуваємо вітатись”. Справді, наша давнішня звичка чомусь забувається. А вітання навіть з незнайомими — це певною мірою код нашого українського єднання. Поет майстерно сказав у своїх поетичних рядках:

*Чого забулось? Пам’ять тішить
І гріє променем бажань...
Ми стали, може, й розумніші,
Та не добрішими, на жаль.
Тож пригадаймо добрий звичай,
Не відвертаймося лишень...
Усім далеким і зустрічним
Кажу сьогодні: “Добрий день!”*

І тут же вірш глибокої, так би мовити, педагогічно наступальної наснаги “Думка на актуальну тему”. Про те, що ми часто-густо ганьбимо словами людей свого роду-племени, не вміємо берегти нашу

українську родинність. Вчитай-мось:

*Над кожним вчинком треба
думать,
Не обзивати ближніх так:
— Ти недолугий, повний дурень,
Нікчема, телепень, лайдак.
На свого ллєм помийне слово,
Свого не витягнем з біди...
І так, зі зла чи випадково,
Лишаєм брідкості сліди.*

...Пісенність поезії Вадима Крищенко — це високий дарунок Бога. Я переконаний, якої б величини не був той чи той поет, але він мріє, аби хоча б один його вірш став піснею. В мелодії, цьому божественному чародійстві звуків, поетичне слово розкривається новими гранями, здатними яскравіше запалити уяву, глибше і дошкульніше зворушити людську душу, для якої радість, смуток чи задума — своєрідний очищувальний бальзам.

Якщо казати про останній поетичний доробок Вадима Крищенко, то багато з його віршів аж просяться до музичного оформлення. Агов, хлопці-молодці з композиторського гурту, не бартіться, долучайте свою ліру до таких творів: “Намалюю маму”, “Забутий лист”, “Танго дошу” та іще, іще... Не даремно ж великий Дмитро Гнатюк в одному з інтерв’ю про творчість Вадима Крищенко сказав: “Мені хочеться співати не лише пісні на його слова, але й просто окремі рядки його віршів”.

Знакові поезії рясніють у кожному розділі книжки. Я й сам, причетний до римованого слова (яка залюблена душа в далекій юності не шукала відряди у складанні віршів?), написав багато рецензій на поетичні збірки. Але так, як уміє сказати про любов Вадим Крищенко, рідко кому вдається. Вслухайтесь у щемливу музику вірша “Одне одному гріти очі”:

*Шовкові звуки гітариста
І білим стелені столи...
Мій настрій, світлий і врочистий,
Зі мною, любя, розділи.
Скажи, хіба нам не хотілось
Відчуття незвичний цей інтим,
Коли душею стало тіло
І крила янголів над ним?
Коли нічого вже не хочем,
Лише... Лише — без зайвих сцен, —
Одне одному гріти очі
Під цей божественний рефрен.*

У книжці поет подає і цікаві зразки своєї прози: це невеличкі новели, етюди, спомини. І тут Вадим Крищенко на висоті. Кушенька, здається, новела “Грішниця”, а ніби прочитав великий роман. Автор вміє в ошадливих словах вмістити багато інформації. Це теж талант, особливо в наш швидкохідний і поспішливий вік.

Поет і в прозі поет. Тож не дивно, що в рядки його прозових творів часто вплітаються віршовані одкровення, підсилюючи загальну ідею сказаного. Як от спомин “Про батьків і про себе”, розцвічений поезіями “На могилі матері”, “Мамин ювілей”, “Родина, родина” і:

*Хоч жити важко —
Не хочу бути плаксивим,
Учусь у пташки
Стрічати сонце співом.*

“Що на серце лягло” — не просто черговий підсумок творчих доробок, а вагомий, унікальний подарунок читачам і собі до 85-річчя, яке Вадим Крищенко відзначатиме 1 квітня 2020 року. А через тиждень після Великодня в Національному палаці культури “Україна” відбудеться його ювілейний вечір.

Творча муза видатного поета-пісняря не знає спочину...

Микола ГРИНЬ,
член НСЖУ, лауреат мистецько-літературної премії імені Пантелеймона Куліша

Так відверто більше трьохсот років тому хорватський учений-енциклопедист та публіцист Юрій Крижанич висловився на адресу Московської держави. Оцінка залишається злободенною й донині.

Цю фразу безпосереднього очевидця тогочасних драматичних подій в Україні, який п'ять місяців жив у Ніжині, я не випадково використав у ролі заголовка своїх нотаток про книжку, яка побачила світ наприкінці минулого року. Думка авторитетного вченого з Балкан яскраво характеризує тогочасну політику царської Росії не тільки стосовно нашої Хмельниччини-Гетьманщини, а й багатьох інших сусідніх та більш віддалених від неї держав. А ще вона дозволяє краще зрозуміти складність суспільних процесів, що відбувалися за часів буремної доби української історії.

Звісно, не один Юрій Крижанич так різко оцінював тогочасну політику Московії. Гетьман Демко Ігнатівич теж мріяв зробити так, аби “в Україні і нога московська не стояла”. Саме про це, за власними принизливими самооцінками, доповідав “убогий хробак”, “не людина” та “недостойний богомалець”, гетьманський радник протопоп Симеон Адамович в білокам'яну. А до цих слів додавав: гетьман — “великий ворог, а не друг пресвітлій царській милості”. Згубність політики Москви щодо ліквідації української державності розуміли й інші представники козацької старшини, зокрема й ніжинський полковник Григорій Гуляницький та Василь Золотаренко, які доклали зусиль до розірвання Переяславського договору 1659 року і присягнули на вірність польському королю, аби держава йшла європейським шляхом розвитку. Саме такий спершу обрав і Богдан Хмельницький. Доречно відповісти гетьману московським послам, що він ніколи не відстане від шведського короля. “Бо у нас союз і приязнь і згода давня. І шведи — люде правдиві, — на що слово дали — додержують”.

Могутнім набатом звучать у книжці слова представника тогочасної білоруської шляхти Костянтина Поклонського до полковника Івана Золотаренка не зраджувати своїй вітчизні службою московському царю. Цей же шляхтич заявляв про свою готовність скласти присягу не московським боярам, а українському гетьману Богдану Хмельницькому. Бо від тих бояр лише золоті слова звучали. Насправді ж “железные волноты на ногах надавали...” Можна й далі цитувати слова авторів актуальних і таких корисних у наш час досліджень з цієї книжки вітчизняної історії. Історії, яку ще донедавна ховали від народу за пудовими замками. Спершу цербері російської, а згодом і радянської імперій. Врешті, крига стала скресати. З наших вуст зазвучали лозунги про те, що народ, який забуває власну історію, приречений повторити і пережити її знову. Правильні слова. Прикро лише, що за цими гучними гаслами мало хто робить реальні кроки для того, аби знати і пам'ятати нашу історію і, головне, уникнути прикрих помилок і не повторити нової руїни.

Тож приємною несподіванкою для багатьох шанувальників історії рідного краю став вихід щедро ілюстрованої книжки “Нариси історії Ніжина козацької доби”. Тисячолітнє місто ніколи не було обділене увагою істориків, краєзнавців, дослідників старовини і сучасності. Присвячували вони свої роботи різним періодам життя і поступу славного давнього, але вічно юного Ніжина. Була в полі зору і нелегка доля краю в періоди Хмельниччини-Гетьманщини та Руїни. Але все це було розкидане в різних малотиражних наукових збірниках, журналах, альманахах. Що вже говорити про системне залучення цих досліджень в освітній чи науковий процес, коли не кожному охочому чи й науковцю було

«...Усі гидують тим царством та народом російським...»

“Нариси історії Ніжина козацької доби”. Відповідальний редактор та упорядник Олександр Морозов. Збірник публікацій та документів. Ніжин 2019. 336 с.

під силу ознайомитися і використовувати ці матеріали, аби мати більш-менш цілісну панораму історії потужного військового формування у складі Війська Запорозького та водночас стратегічно важливої найбільшої територіально-адміністративної одиниці української козацької держави, яким був Ніжинський козацький полк у XVII—XVIII століттях. Адже цей полк за весь період свого існування відігравав одну з ключових ролей в історії Лівобережжя, бо став провідним центром українського державотворення, столичним полком, у межах якого розташувалися дві гетьманські столиці — Батурин та Глухів, справжнім дипломатичним осередком держави.

З нагоди 370-річчя від часу утворення цього козацького полку в місті відбулося немало яскравих і важливих подій. Належним чином вшанували тут місця козацької слави. Організували історичні реконструкції, які перенесли ніжинців у буремні роки запеклої боротьби та звияття. Віхи історії ніжинського козацтва стали темою дискусій міжнародної науково-практичної конференції. Врешті, у середовищі нинішніх літописців знайшовся й ініціатор, історик і краєзнавець Олександр Морозов — директор бібліотеки та Музею рідкісної книги Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя та музейної кімнати відомого мореплавця, океанографа Юрія Лисянського, протоієрей Православної Церкви України. Саме він звалив на свої плечі важку ношу відповідального редактора та упорядника та ще й коректора досить корисної і давно бажаної книжки.

Видання дозволяє усвідомити важливість та унікальність саме цього періоду вітчизняної історії як героїчного періоду становлення та розвитку української державності, під час якого відбувалися хай і суперечливі, та все ж необхідні процеси національно-релігійної самоідентифікації, формування державних інституцій, народження та зростання національної еліти нової доби. Адже уявити українську історію без козацтва просто неможливо! Саме козацький період є ключовим до розуміння нашої рідної історії. Тоді на пік розвитку України вийшли такі державотворчі моменти, як повстання під проводом Богдана Хмельницького, боротьба за здобуття Гетьманщиною незалежності, трагічний період Руїни, винятково важлива доба правління Івана Мазепи, гайдамацький рух, зокрема Коліївщина, втрата суверенітету й автономії гетьманської України наприкінці XVIII століття. А відлуння тих подій ми можемо чітко простежити і в XIX та XX століттях. Та навіть у другому десятилітті

нінішнього століття мудрі думки Юрія Крижанича про агресивність нашого північного сусіда не втрачають актуальності. Бо, як і в часи Івана Мазепи, російський кобіт, за словами відомого історика-документаліста Юрія Мицика, став чавити українську державність з небувалою досі силою.

Поруч з Олександром Морозовим авторами публікацій виступають професор місцевого університету, доктор історичних наук Євген Луняк, завідувач відділу місцевого краєзнавчого музею, магістр історії Роман Железко, кандидат історичних наук, доцент університету, голова Ніжинського товариства “Просвіта” Ольга Ростовська, кандидати історичних наук, доценти Олександр Желіба та Максим Потапенко, а ще новачки-початківці на ниві дослідництва краю магістр історії переможець Всеукраїнського конкурсу студентських робіт Михайло Ломоносов та вчителька історії і правознавства міської школи №12 Людмила Лесик.

За словами Ольги Ростовської та Романа Железко, висловленими ними в дослідженні про гетьмана Івана Мазепу та Ніжинський козацький полк, науковий інтерес до історії козацько-гетьманської доби, висвітлення діяльності політичних діячів із збереження української державності в контексті європейських зовнішньополітичних відносин XVII—XVIII століть визначають актуальність такого дослідження.

Феномен цієї книжки, яка справді стане корисною історикам, краєзнавцям, культурологам, студентам, учителям, учням і всьому читачському загалу, полягає в тому, що вона повністю присвячена важливій темі — українському козацтву, яке займає гідне місце в історії державотворення України, яке пережило злети і падіння, було геть знищене, а його коліска — Запорозька Січ сплюндрована “Єкатеріной второй” та її посіпаками. Трохи раніше вона ж скасувала і полково-сотенний адміністративний устрій Лівобережної України. Щоб втравити з душі українців козацьку волюницю, спершу імперська, а згодом і компартійна совіцька машина зробили все можливе, аби цю героїчну сторінку історії майже геть викреслили з літопису нашого життя. Досить нагадати, як в усі часи нещадно рецензували навіть твори Тараса Шевченка, присвячені козацькій добі в історії України. Скажу й про знущання над класиком української поезії Максимом Рильським. Кровожерливі енкаведисти “з м'ясом” видерли йому вуса на верхній губі лише за те, що в хрестоматійному вірші “Моя Батьківщина” був рядок про “козацькі високі могили”. Саме за ті могили на теренах України величного поета ледь самого не спроводили у безіменну розстрільну яму.

Акцентну увагу читача на скрупульозних дослідженнях про Ніжин литовсько-польської доби і ролі міста в системі оборони Гетьманщини, ролі й місці Ніжинського козацького полку у валасько-молдавському векторі зовнішньої політики Гетьманщини, аналізі причин, перебігу наслідків поразки в українсько-московській війні 1668 року, про пам'ятку козацької слави, унікальний зразок українського бароко — полковий Миколаївський собор у місті над Остром. Яскраві сторінки вписано в дослідження “Гетьман Іван Мазепа та Ніжинський козацький полк” та про опозицію цього полку гетьману Івану Самойловичу, політичну діяльність української православної ієрархії в добу Руїни. Хотілося б прочитати більш аналітичних досліджень про добу гетьмана Івана Мазепи, його державницьку позицію і зв'язки з козацьким полком Ніжина та очільника-

ми цієї військово-адміністративної одиниці. Тим більше, що нині з'явилося немало нових архівних та інших джерел.

Переконаний, що з особливою цікавістю читач зустріне дослідження про ніжинських полковників Івана, Василя, Остапа Золотаренків, Матвія Гвинтівку та інших очільників полку. Прикро, але поза увагою залишилася колоритна постать полковника Григорія Гуляницького. Доречність такого дослідження безсумнівна, бо українська історія трагічно багата на особистості, справи яких неможливо об'єктивно охарактеризувати ані двома фарбами, ані двома-трьома найкрасивішими фразами. Ніжинські полковники — не виняток. Ці значущі для своєї доби політичні діячі, а полковники були не тільки людьми військовими, а й державними керманічами, звичай не зникають зі сцени історії навіть через століття після своєї фізичної смерті. Але роль полковників Хмельниччини-Гетьманщини до цього часу показана лише фрагментарно, без належної повноти і оцінки. Ось чому в ніжинських дослідників є цікавий задум — написати і вже цього року видати книжку історичних об'єктивних портретів полковників краю.

Без болю в серці не можна читати дослідження про Ніжинський козацький полк і чорну раду 1663 року. Це ж через брак єдності в діях козацьких лідерів, міжстанову конфронтацію, поглиблену загарбницькою політикою Речі Посполитої та Московського царства, вилилися в низку громадянських воєн та територіальний поділ Гетьманщини на два ворогуючі між собою державні утворення. Перекинемо уявний місточок у наше сьогодення і чесно зізнаємося, чи не до такого розділення у нас знову йдеться? І знову ж бачимо руку Московської імперії. Знову бачимо брудні наміри розтоптати, стерти з лиця землі Україну, як у свій час Московія знищила Гетьманщину з її демократичним устроєм.

Є над чим подумати та вдатися до аналізу після прочитання розвідки Олександра Морозова про “Гірке прозріння Юрія Крижанича”. У цього католицького місіонера-проповідника воно настало під час заслання “за необережне слово” сатрапа московського царя в Тобольськ. Саме тоді він переосмислив свої ідеалістичні погляди на українсько-московські відносини. Як мовиться, на всі сто тут погоджується з висновком автора публікації, що свідчення Юрія Крижанича як безпосереднього очевидця драматичних подій в Україні дозволяють краще зрозуміти складність суспільних процесів, що відбувалися за часів буремної доби української історії, відомої під гіркою назвою “Руїни”. Попри це ідеологи сучасної Росії і донині роблять з Крижанича беззаперечного москвофіла та прихильника беззастережного об'єднання двох держав, ледь не творцем та світочем “руського міра”. А ось його справедливе застереження про те, що “народи гидують тим царством та народом російським”, воліють ніде не згадувати.

Історіографічний доробок про Ніжин, його слави й трагічні сторінки чималий. Та вистає ще білих плям. Книжка нарисів дещо їх зменшує. Вона дає можливість зрозуміти всю складність та значущість історичних переломів, що їх переживала Україна в ті часи.

Ось тут би не завадило дослідити і показати роль Ніжинського полку на полі Конотопської битви, яка була блискучою перемогою козацького війська і “поховала” дворянську кінноту царя Олексія. Потребує, на мій погляд, і глибшого дослідження історія ніжинського козацтва у XVIII столітті. Воно й у цьому періоді вписало в літопис держави немало героїчних сторінок. Нагадати про них було б доречно. Адже імперські амбіції і наміри наших сусідів повторювалися неодноразово. Тривають вони й понині, про що свідчать події в Криму та на Донбасі. Отож і маємо потребу й надалі “гидувати тим царством російським” та пам'ятати заклик наших козаків-пращурів завжди тримати порох сухим, який дуже доречно звучить зі сторінок книжки нарисів.

Найяскравіше світло українського театру

Леонід АНДРІЄВСЬКИЙ,

народний художник України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Автору книжки Володимиру Корнійчуку поталанило проникнути в таємниці сугестивно-гіпнотичного впливу на глядача, що ним актриса володіла сповна, творячи переконливі, глибоко психологічні й життєво-реальні образи, якими полонила не тільки численних своїх поціновувачів з-поміж сильної статі, а й безліч прихильниць свого рідкісного таланту, під магічною дією якого в особливих драматичних, чуттєвих сценах представниці прекрасної статі не лише ридали, а й навіть... зомлівали. А простіше сказати: глядачі плакали щирими сльозами. Отже, автор у цій роботі сміливо прагне подолати недооцінювання (вже і в наш час!) у практиці акторської діяльності розуміння і застосування психологічних та фізіологічних аспектів акторської гри, проникнення у сутність характерів за національною ознакою, створення сценічних образів, завдяки яким Марія Заньковецька сорок років не розлучалася з українською сценою.

У діяльності людини дуже важливі мотивації вчинків, отже, мотивацією акторської діяльності саме М. Заньковецької було не тільки розкриття дару мистецького, а й любов до українського театру, любов до виконуваних ролей, любов до української культури. Саме бажання зіграти свою роль ще краще, передати глядачеві почуття, якими переповнена душа актриси, і створює глибокий психологічний ефект, заворожує, захоплює глядача, який відчував себе, завдячуючи грі актриси, учасником дії, що відбувається на сцені. Межі сцени і залу в якісь моменти театрального дійства зникали.

Марія Заньковецька як лицедій володіла й досі ще до кінця не розгаданими секретами гіпнотично-навіювального впливу на глядача, а головне — могутнім арсеналом сценічних виражальних засобів, побудованих на емоційних тонкощах і переживаннях, котрі були властиві лише її винятковому й дивовижному обдарованню.

Важливо, що автор цього дослідження есе дає можливість познайомитися з творчою лабораторією талановитої актриси, визначення глибини таланту якої закладає в самій назві книжки: “**Марія Заньковецька. Світова велич генія національного**”. Про пошану її надзвичайного дару свідчать заходи, що проводилися з нагоди 40-річного ювілею її сценічної діяльності, який відзначали в Києві у 1922 році. Ніхто інший із акторів чи українських, чи російських кінця XIX—початку XX століть не привертав до себе стільки уваги світової театральної громадськості, як Марія Заньковецька, розповідає в повісті-розвідці “*Ave, Maria!*” Володимир Корнійчук, а саме в першому розділі свого дослідження. Про підготовку до ювілею заявили театральні організації Європи, США, інші країни. Гучним було і відзначення ювілею великої актриси в Києві, куди з’їхалися представники найавторитетнішої театральної еліти з України і Росії, з Петербурга та Москви. Це було свято української театральної культури, а в успіхові цього свята центральне місце належало, звичайно, Марії Заньковецькій.

У наступних частинах книжки автор вміщує спогади сучасників Марії Костянтинівни Заньковецької, а також нові архівні розвідки, матеріали й документальні знахідки про життя і творчість актриси. Численні фотоілюстрації доповнюють це театрознавче дослідження-есе. Але найбільша інтрига полягає в іншому. Автору

Перед нами книжка “Марія Заньковецька. Світова велич генія національного”, яку створив відомий сучасний театрознавець, письменник, хореограф, музикознавець і журналіст, що багато років працював головним редактором знаного в Україні і за її межами часопису “Українська музична газета”, автор численних публікацій і знакових видань Володимир Корнійчук. Він вперше в історії вітчизняного театрознавства досліджує одну із найскладніших нерозроблених тем — психологічні особливості акторської творчості геніальної української актриси кінця XIX—початку XX століття Марії Заньковецької (1854—1934), колосальний арсенал її сценічних виражальних засобів, який і нині викликає подив та захоплення.

пощастило віднайти у фондах Державного музею театрального, музичного і кіномистецтва України фотографії одного з психологічних етюдів Марії Заньковецької, де вона зафіксована в образі Ісуса Христа. Цей етюд був створений нею ще у 1887 році, а за радянських часів через горезвісні ідеологічні установи не оприлюднювався. Фактично світлина перебувала під арештом упродовж 107 років, й опубліковані вперше у 2004 році в театрознавчому дослідженні-есе “*Ave, Maria!*, або Психологічні особливості акторської творчості Марії Заньковецької”. Саме з цієї книжки, завдячуючи В. Корнійчуку, відбулося і моє особисте більш глибоке знайомство з творчістю М. Заньковецької від самих витоків: від її походження, творчих пошуків і втілення на сцені найяскравіших артистичних образів — від Уляни зі “Сватання на Гончарівці” Г. Квітки-Основ’яненка до Наталки із “Наталки Полтавки” І. Котляревського.

Пізніше Марія Заньковецька зізнається: “Я кохалася в мистецтві, любов до сцени стала моїм життям. Я не могла більше боротися зі своїм коханням і, порвавши зо всіма, поступила на сцену”. Маючи дівоче прізвище одного із відомих українських родів (вона походила зі старовинного дворянського роду Адамовських), Марія Костянтинівна вже під час свого першого виступу на сцені бере прізвище “Заньковецька” від назви місцини, де народилася 4 серпня 1854 року — у селі Заньки Чернігівської області.

Максим Рильський залишив спомин: “Ішли “Чорноморці”. Заньковецька грала роль меткої, веселої, лукавої, напівп’яної молодички Івги у п’єсі, поновлених в її репертуарі після тривалої перерви. Це викликало побоювання і глядачів, і товаришів акторів, яким здавалося, що роль ця вже

не під силу Марії Костянтинівні. Та побоювання були даремні: з вогнем, з легкістю виконувала артистка танцювально-вокальний дует з Ільком (1 дія оперети), співом своїм запалювала вона всіх виконавців заключної масової сцени! І то було чарівне пурхаюче створіння! Аж ось вистава закінчилася. Я забарився біля гардероба. Бачу, з-за куліс дві струнки, високі дівчини ведуть під руки згорблену стару жінку, яка ледве пересувалася... То була Заньковецька...” (Цит. за вид.: Кагарлицький М. “Наодинці з совістю” К., 1988). Краще змалювати артистичну гру М. Заньковецької, ніж це зробив у щойно згаданій книжці Микола Кагарлицький, мені навряд чи вдасться, тож охоче ще раз процитую її сторінки: “Все працювало в неї на образ: міміка блідавого нервового, напричуд рухливого обличчя, що тонко передавало найскладніші гами душевних мук і переживань, сплески відчаю й радощів її героїнь, погляд очей, то жагучо променистих, спопеляючих, то благальних, задумливих, то широко розкритих від страху й подиву, то звужених від зневаги й осуду, то переповнених сльозами від розпачу й розлуки, голос — несильний, грудний, ласкавий, віолончельно забарвлений, тембрально багатий, насичений, емоційно збуджений, винятково живописний, підвладний волі артистки, як слухняний інструмент, від зойку якого публіка притихала, від ніжності якого хмеліла, від щасливого окрику якого — раділа, промовисті жести рук, психологічно виправдана і по-народному проста й невимушена пластика тіла — усе це в неї було незбагненним одкровенням, загадковою таїною творіння. Такі ж досконалі були в неї грим і вбрання. Граючи трагедію жіночої селянської душі, Заньковецька розкривала такі безодні горя й страждання, що ними не те що людське серце — товсту кригу розтоплювала своїми почуттями! ... Вона возвеличила прекрасних у горі і страданні, в малих і великих радощах і печалях українських дівчат і жінок і навечно вписалася на скрижалі світової культури, як одна з найвидатніших актрис кінця XIX—початку XX століття”.

З нагоди ювілею Марії Заньковецької Михайло Коцюбинський писав: “Незабутній Кобзар українського горя поставив Слово на сторожі, а Ви понесли те Слово, щоб палити серце, щоб будити ним чуйність до світла рідної мови. Тільки палка душа, тонке вухо і добрий зір поведуть народ на шлях сонця, на шлях переможиці — весни”.

Творчий портрет актриси доповнюють спогади і роздуми інших митців XX й XXI століть. Автор у розділі “Архівні матеріали, знахідки, розвідки про життя і творчість

М. Заньковецької” вмістив статті відомих мистецтвознавців, які висвітлюють життєвий і творчий шлях актриси у досі невідомих фактах, як-от Р. Я. Пилипчук.

Образ артистки набуває чіткої конкретики, розкриває свої психологічні глибини. Через церковне у житті і релігійно-духовне у її сценічній творчості, як про це пише Г. Лещенко. Через зодіакальний гороскоп актриси як “Сонячного Лева” спробувала розглянути долю М. Заньковецької Галина Побережна. Також через театрознавчу оцінку творчості актриси відомим дослідником-емігрантом Валер’яном Ревуцьким (племінником видатного композитора Левка Ревуцького), який змушений був емігрувати з України до Канади (Торонто), і там уже, а точніше, у Парижі, видати 1955 року розвідку про Заньковецьку у книжці “П’ять великих акторів української сцени”. Через спогад учениці М. Заньковецької — актриси М. Ковалевської-Ростовської, який у книжці публікується також уперше, — ми пізнаємо грані генія національного. Велику зацікавленість викликають листи А. Чехова, М. Лисенка, Панаса Мирного, М. Кропивницького, М. Старицького та інших видатних людей того часу. Які прізвища! Це ціла скарбниця унікальної епістолярної спадщини. Читача у цій книжці чекають нові відкриття й подивування талантом легендарної князівни української сцени — Марії Заньковецької.

Розширив дослідницькі обрії В. Корнійчук і тим, що включив до книжки маловідомі листи Марії Заньковецької, розшукані Н. Бабанською, яка зазначила у передмові до них: “Марія Костянтинівна з приводу листування колись зауважила, що не може писати листи, коли зникає натхнення”. Ця фраза є ключовою для розуміння того, що листи були для актриси ще одним видом творчості. Їх ми тут не будемо переповідати: їх треба читати. Ці листи відтворюють і збагачують живі сценки тодішнього українського театрального життя. Зацікавлений читач знайде їх наприкінці нашого видання.

Марія Заньковецька була віддана українському театру, дбала про його розвиток, вона відхилила пропозиції театрів Санкт-Петербурга і Москви, які пропонували їй найкращі ролі. Ще далекого 1912 року Марія Заньковецька разом з Панасом Саксганським дбає про заснування Українського художнього театру.

Тож спробуємо разом із вами, шановні читачі, пройшовши сторінками книжки, в яку я вас вводжу, — досягнути оті утаємничені і багато в чому загадкові чари акторського генія Марії Заньковецької — неперевершеної зірки національного українського театру на перетині двох вікопомних для історії суспільства епох, на тлі тенденцій і спрямувань, найважливіших явищ в українському театральному мистецтві 20-х — 30-х років минулого XX століття. Під час гастролей знаменитої артистки з трупою Рудакова, захоплюючись грою ушавлених митців сцени М. Садовського П. Саксганського, Л. Ліницької, найвищою мірою схвально відгукується про Марію Заньковецьку драматург Іван Кочерга: “Для багатьох із нас ім’я її звучить спогадом про перші, найчистіші радощі театру, а образ її залишається немеркнучим критерієм істинно прекрасного на підмостках... В широкому значенні Заньковецька — видатна артистка свого часу, достойна зайняти почесне місце на скрижалях європейського театру... Заньковецька представляє індивідуальність, яку не можна сплутати з кимось іншим або забути”.

Історія українських спартанців

У широкий кінопрокат вийшла воєнна екшен-драма режисера Тимура Яценка “Черкаси”. Фільм побудовано на реальних подіях. Він розповідає про мужню оборону однойменного тральщика, заблокованого російськими окупаційними військами у бухті Донузлав у березні 2014 року під час анексії Криму.

рність військовій присязі під час подій у Криму офіцера, якому цьогогоріч виповнюється 40 років, нагороджено орденом Данила Галицького. На екрані образ командира “Черкас” втілює Роман Семисал — актор театру і кіно, учасник АТО, виконавець однієї з ролей у фільмі “Кіборги” (2017 рік).

Оскільки тральщик “Черкаси” залишився в Криму, фільм знімали на схожому за силуетом і розміром буксирі ВМС України “Корець” (у вересні 2018-го цей буксир разом із бронекатерами “Кременчук”, “Лубни” і пошуково-рятувальним судном “Донбас” проходив через Керченську протоку в Азовське море). Для зйомок у фільмі на “Корці” збудували декілька декорацій відповідного типу озброєння. Коли командир і матроси побачили “Корець” у новому вигляді, то не повірили очам.

З команди справжніх “Черкас” у фільмі знялися Михайло Воскобойнік, Антон Толмачев та Дмитро Зайченко (останній завершив службу на “Черкасах” у 2012 році, за два роки перед подіями, у фільмі грає роль другого плану).

Про поміч кримських татар у протистоянні тральщика “Черкас” режисер чув від матросів з самого початку роботи над сценарієм. Всі як один з гордістю емоційно розповідали про важливу та дуже необхідну співпрацю з кримськотатарським на-

Юрій Федаш і Роман Семисал

родом, про ризики, на які він свідомо пішов, щоб допомогти в тяжку хвилину останньому українському кораблю в Криму. Тож кримськотатарська тема звучала від початку створення сценарію.

У Києві гранд-прем’єра воєнної екшен-драми “Черкаси” відбулася у кінотеатрі “Київська Русь”. На неї завітала знімальна команда: режисер Тимур Яценко, продюсерки Марта Лотиш та Ірина Клименко, актори Роман Семисал, Дмитро Сова, Євген Ламах, Олег Щербина, Руслан Коваль, Євген Авдєєнко, Михайло Воскобойнік, Олександр Лаптий, Вадим Лялько, Олесь Каціон та Вадим Запєсочний, а також Юрій Федаш — командир U311 “Черкаси”, який став консультантом фільму.

Команда поділилася своїми враженнями від роботи над фільмом та цікавими історіями під час зйомок. Заслужений академічний ансамбль пісні і танцю Збройних сил України виконав частину саундтреку до фільму — пісні “Чорна Гора” та “Воїни світла”.

— Хоча тральщик “Черкаси” і залишився в Криму, але іс-

торія з цим кораблем стала переломною. Бо послужила сигналом для всього світу, що Україна воюватиме, Україна боротиметься, Україна чинитиме опір, — наголосив тележурналіст Андрій Цаплієнко. — У цій історії для мене багато особистого: 5 березня 2014 року разом зі знімальною групою ми завітали до 5-ї бригади надводних кораблів, де стояв тральщик “Черкаси”, вже тоді бригада була оточена російськими снайперами. На будівлях навколо бригади висіли російські триколори. Я збагнув, що ці хлопці не здадуться. Але навіть і гадки не мав, що цей маленький корабель стане тією точкою відліку, з якої почнеться наш спротив. Пізніше подумав, яке б класне кіно можна було зняти про цю унікальну історію українських спартанців.

— Потужна енергія, яку дав мені Майдан, шукала виходу, де реалізуватися, — розповів режисер стрічки Тимур Яценко. — Спочатку я побачив новину про “Черкаси”. Я сам родом з Черкас, і це було дуже важливо для того, щоб фільм відбувся. Це був ніби гачок, що зачепився у мізках.

І коли я побачив відео з корабля “Ольшанський”, де хлопці співа-ли “Воїни світла”, а під відео було підписано, що це “Черкаси”, тут всі внутрішні вектори зійшлися. Окрім спротиву й героїзму цього тральщика, мені було цікаво відкрити глядачеві світ Військово-морських сил України. Я хочу присвятити цей фільм Україні за обраний незалежний шлях.

— Я не вважаю, що я й мій екіпаж є героями, — зізнався командир корабля “Черкаси” Юрій Федаш. — Ми просто намагалися робити свою справу, як повинен її робити кожен військовослужбовець. Ми діяли так, аби ви-йти з цієї ситуації людьми, військовими, виконати обов’язок і не зрадити присязі. Безвихідна ситуація — це не причина здаватися ворогу чи йти на якісь поступки. Потрібно максимально боронити інтереси своєї держави всіма засобами й методами, поки є можливість. А українське кіно може в цьому допомогти, якщо буде більше зніматися фільмів про військових.

На прем’єру фільму завітали українські митці та журналісти Віктор Андрієнко, Андрій Кокотюха, Ольга Навроцька, Олег Михайлюта, Євген Магда, Соломія Вітвицька, Андрій Хливнюк, Ахтем Сеїтаблаєв, Наталка Карпа, Володимир Ращук та інші.

— Мені сподобалося те, що у фільмі є розповідь про події, вчинки, характери команди, — зазначив актор і режисер Ахтем Сеїтаблаєв. — Це доволі рідкісний випадок у військовій драмі. Сподобалося, що багато уваги було приділено саме розвитку характеру стосунків. Я зрозумів, що ця історія команди, їхніх стосунків, виборів, рішень, подій, з якими вони стикалися і того, що вони з них винесли для себе — це певним чином відображення того, що відбувається в Україні. Мені не вистачило трохи пояснень — чому це відбувалося так, а це так. Хотів би запитати в режисера, де межа між документальним фактом і міфом, легендою...

Знімаємо кіно про Сковороду

Студія “Золотий Фенікс” у Музеї Максима Рильського презентувала свою нову роботу — фільм “Світ ловив мене, але не спіймав”. Стрічку присвятили українському письменнику і філософу Григорію Сковороді.

ся і подав ідею до нашого авторського фільму. П. Приступов вже більше 40 років займається вивченням життя і творчості Григорія Сковороди. Написав багату пісень на його вірші, які сам виконує. Ідея нас зацікавила. До того ж Петро надав нам багато матеріалів, а в фільмі звучать його пісні.

Спочатку це мав бути короткий метр, а вийшов фільм тривалістю 36 хвилин. Намагалися показати найяскравіші моменти з життя Сковороди від того часу, як він пішов з дому.

Зйомки тривали недовго, всього півтора місяця. Було багато цікавих моментів. Приміром — сцену в палаці імператриці Єлизавети ми відзняли у парадному під’їзді одного з сусідніх будинків. Цей під’їзд за власні кошти майстерно створив

Фото Ольги ТИЧИНИ-ЯНОВСЬКОЇ

в стилі “під версаль” один з його мешканців — пенсіонер Володимир Чайка.

Переважно знімали на природі, адже Сковорода багато подорожував. Проводили зйомки у столичному парку “Муромець”, Національному музеї народного побуту та архітектури України в Пирогові, виїздили за межі Києва. Закінчується фільм сценою, де бачимо Сковороду і Софію. Цю сцену відзняли біля унікального дуба в парку “Муромець”. Місце нам порадив історик Вадим Перегуда. Такого незвичайного дерева більше не-

має в Україні, могила Григорія Савовича біля нього. Вдячні нашим акторам, співробітникам Пирогова Мирославі Татарчук та Олександру Гончаренку.

Роль Григорія Сковороди в нашому фільмі виконує Олександр Мельник. Він ще і музикант, співак. Сковороду в дитинстві грає Роман Лінський. Також у фільмі задіяні актори Віктор Коняков, Вікторія Гвоздїй, Віола Серая, інші. Протягом стрічки звучать пісні у виконанні Петра Приступова, а в кінці ми бачимо самого співака біля пам’ятника Григорію Сковороді в Києві.

За бажанням Петра Приступова я граю у фільмі кілька ролей: матір Сковороди, його кохану, імператрицю Єлизавету та Софію (Мудрість). Всі ці жінки були в житті письменника, але він від усіх пішов, бо найголовнішою для нього була свобода.

Я задоволена своєю роботою і роботою своїх колег. І це при тому, що у зйомках фільму нам ніхто і нічим не допоміг. Ми працювали на власному ентузіазмі.

Зараз я думаю почати роботу над проектом, який відкладала кілька разів. Це буде мелодрама “Крижаний янгол”. Сподіваюсь, що почнемо знімати в травні. Спочатку зйомки відбуватимуться у квартирах. А закінчимо наступної зими. Це буде повнометражний фільм.

— Фільм “Світ ловив мене, але не спіймав” — музично-філософський, — зазначила авторка сценарію, письменниця Ольга Тичина-Яновська. — Зараз плануємо його презентувати у Національному університеті “Києво-Могилянська академія”, Будинку кіно, кінотеатрах Києва та інших містах України. Чекаємо на наступні покази ініціатора проекту Петра Приступова.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Студія “Золотий Фенікс” існує вже сім років. Завдяки творчому тандему Ольги Тичини-Яновської та Юлії Сак побачили світ картини та вистави, присвячені Миколі Гоголю, Лесі Українці, Анні Ахматовій, Вірі Холодній, Марії Юдінній, Ніці Турбінній. Цього разу талановиті мисткині вирішили звернутися до української класики.

Під час презентації фільму кобзар Олександр Гончаренко, який знімався у цьому фільмі, виконав пісню на слова Григорія Сковороди “Ой ти пташко жовтобоко”. Заслужена артистка естрадного мистецтва України Клавдія Дмитрів розповіла про таємниці своєї творчості, прочитала власні вірші, які присвятила Григорію Савовичу, рідній мові України. Завершив невеликий концерт ансамбль “Зілля”, одна з пісень була присвячена Г. Сковороді, інші — з весняного циклу обрядової творчості.

— Ідея зняти цей фільм належить барду і актору Петру Приступову. Ми познайомилися з ним 2012 року на його концерті. Вже тоді хотілося створити щось разом, — розповіла режисер-постановник фільму, актриса Юлія Сак. — Петро нині мешкає в Німеччині. А торік, коли приїздив в Україну, запропонував зустріти-

Актриса вже 25 років самовіддано служить театру. 20 років працювала у Київському академічному театрі юного глядача на Липках, а нині — у КХАТі. Також вона виконує обов’язки завідувачки трупі та заступника директора театру. В її репертуарному листі ролі, про які може тільки мріяти будь-яка актриса — Королева Гертруда в “Гамлеті” Вільяма Шекспіра, Мадмуазель Ку-ку в “Зірці Б...” Міхая Себастьяна, Марція та Мелхола в “Йоганні” Лесі Українки, Анарда в “Собаці на сіні” Лопе де Вега, Федора Іванівна в “Ночі з графом Каліостро” за мотивами Олексія Толстого, Віка в “Морзі № 5” Неди Нежданой, Інна в “Придурках” Олександра Карабчієвського, Проститутка та Лікарка в “Єврейському годиннику” Сергія Кисельова та Андрія Рушковського, дружина Олена в “До і потім” Катаріни Сінчілло, Попова у виставі “Ведмідь. UA” Антона Чехова. А зараз вона репетирує Машу в чеховській “Чайці”. Наразі Тетяна Лозіна зіграла в театрі КХАТ навіть більше ролей, ніж його засновниця Катаріна Сінчілло.

— Може, це прозвучить і не романтично, але роль Олени Попової не була моєю мрією, — зізналася актриса. — Це вибір керівників театру, але я їм вдячна за це. Працювати з таким матеріалом завжди шастя для актора. Тому що це драматургія найвищого гатунку. До того ж, не кожному актору випадає такий фарт — мати у своєму репертуарі роль у п’єсі Чехова. Олена Попова, роль якої я виконую, — особистість неоднозначна, в принципі, як і належить справжній жінці. Вона чутлива і сильна, пристрасна і віддана. Такі ролі завжди цікаві. Перші покази виявили, що вистава зацікавила глядачів, але водночас викликала і суперечки. Бо для когось це цікаво, інтригуюче, весело і глибоко, а для когось це зовсім не Чехов. Однозначно, що вистава є... Вона відбулася... А далі починається шлях вдосконалення, можливо, навіть змін...

Це вже друге звернення театру до творчості Чехова. До цього була “Чайка”.

— Чехов не просто цікавий, він геній світового масштабу як письменник. А як драматург — він такий неповторний, що навіть порівняти його немає з ким, — наголосила художній керівник КХАТу Катаріна Сінчілло. — Не всі актори можуть грати Чехова, не всім режисерам він відкрива-

Чеховський «Ведмідь» з українським корінням

Новою роботою Класичного Художнього Альтернативного Театру стала вистава “Ведмідь. UA” за Антоном Чеховим. Вже традиційно нову постановку представили в Будинку актора. Вистава стала бенефісом однієї з провідних актрис театру Тетяни Лозіної.

ється. Це дуже витончений майстер, який заглиблюючись у психологію стосунків, характерів та вчинків своїх персонажів, дозволяє глядачам у кожному впізнати себе.

Наша вистава називається “Ведмідь. UA”, а не просто “Ведмідь”, як п’єса Антона Чехова. Тому місце дії (Україна) закладено вже в назві. Певною мірою цю виставу можна назвати продовженням та розвитком теми спектаклю про графа Каліостро, яка нам з заслуженим артистом України Віктором Кошелем, як режисерам-постановникам, дуже сподобалася. Але це все ж таки інша історія, дуже сучасна і актуальна саме сьогодні.

Ідея цієї вистави народилася влітку, коли ми з Віктором відпочивали у Чорногорії, де відбувається фестиваль “Котор-Арт”. Ми намагаємося не прогавити

жодної театральної події цього міжнародного проєкту. Нас вразила моновистава за Чеховим і захопила ідея зробити власну українську самобутню й неповторну версію цього твору. Коли повернулися до Києва, то вже у вересні розпочали сезон з втілення у життя своїх намірів. Під час репетицій відбулася заміна актора, що мав грати Смірнова, і все стало на свої місця.

Ми ніколи не доповнюємо світових шедеврів своїми авторськими текстами. Але фішка КХАТу — це відтворення подій, які є в п’єсі, але відбуваються за лаштунками, або просто без слів. Ми ставимо те, що написано в автора, треба тільки уважніше читати. Це, на мій погляд, і є справжня режисюра. Не дописувати свої фантазії до текстів автора, а відкривати те, що є в його текстах.

Одна з найглобальніших проблем людства сьогодні, про яку ми говоримо у виставі, це самотність чоловіків і жінок, які живуть поруч, але не сприймають одне одного через неідеальність кожного. Бог розділив нас на дві половинки — чоловіків і жінок, і це був його найкращий жарт. Наші мрії можуть здійснитися тільки тоді, коли ми в парі, коли приймаємо свою половинку, хоч би якою недосконалою вона здавалася б.

Для актора Володимира Волка (Григорій Смірнов) це була перша головна роль з таким великим текстовим навантаженням в театрі, до цього він більше працював у кіно. Його природна привабливість, притаманна йому органіка, зовнішність позитивного персонажа, почуття гумору, що співпало з почуттям гумору одного з режисерів вистави, допомогли Володимирові зробити свого героя зрозумілим всім глядачам та симпатичним усім глядачам в залі.

Для актриси Ангеліни Грищенко (Лукерія) це теж перша серйозна роль в театрі, яка була створена власне під неї, з урахуванням її психофізики. На першій прем’єрі бенефісі Тетяни Лозіної майже кожна реприза молодій виконавиці викликала сміх та оплески. Ми, режисери, намагалися створити максимум ситуацій, в яких вона б могла розкрити свою акторську обдарованість. На другу виконавицю цієї ролі, Тетяну Бучацьку, ще очікує випробування сучасним прочитанням Чехова. На першій прем’єрі вона грала невеличку роль Одарки, яку в наступному складі виконуватиме актриса Валерія Московенко.

Сценографія вистави — це сімейний склеп, де під портретом померлого чоловіка, що зраджував і не кохав свою дружину, живе весільна сукня та гротескно величезна конвалія. Костюми та пластика підкреслюють принади жіночого царства, в яке потрапляє головний герой сновидінь їхньої хазяйки.

Найближчу історичну подію, яку готує КХАТ, можна буде побачити 13 березня у день народження нашого театру — найновішу версію програмної вистави, КХАТівської візитівки — “Чайки” Антона Павловича Чехова в головній ролі з легендою театру і кіно, яку визнав і нагородив навіть Голівуд, народною артисткою України Ларисою Валентинівною Кадочніковою.

Глядач мав нагоду подивитися виставу про долю України. Авторів цих літературних творів вже давно немає серед нас, але слово, написане ними, актуальне і тепер.

— Вже протягом шести років я не прив’язуюсь надовго до жодного конкретного державного театру, бо люблю працювати самостійно, — розповідає Людмила Колосович. — Вирішила створити свій театр і назвати його “Solo”. Адже соло — це не лише віртуозний виступ одного співака чи інструменталіста. В спорті, скажімо, це той факт, коли людина сама йде в гору. Тобто до своєї мети. Мені ця ідея сподобалася. До речі, саме так називається один з європейських театральних фестивалів.

Для здійснення своїх проєктів обрала Національний центр театрального мистецтва імені Леся Курбаса. Працюючи над створенням вистав, відчуваюся комфортно, маю повну свободу. Адже не люблю, коли мене стримують у моїх творчих фантазіях. Центр Курбаса — це театральний майданчик в самому серці столиці, це чудове місце для різноманітних театральних експериментів.

У моновиставі використала твори Остапа Вишні “Різдвяний сон кобили вороної” та “Ярмарок”. Коли українці згадують про цього письменника, то на обличчі відразу з’являється усмішка. Але насправді він писав і про дуже сумні речі. Остап Вишня — найтрагічніший комік України, який свого часу постраждав через свій гумор, через те, що критикував у своїх творах тогочасну владу.

Я поставила виставу про Україну. Остап Вишня написав алегоричне оповідання про стару конячку, яка згадує ті часи, коли була молодою. Колись у неї було щасливе сите життя — перше кохання, перше материнство кобиляче, перший добрий господар. А

Соло на коні

Національний центр театрального мистецтва імені Леся Курбаса та театр “Solo” представили моновиставу “Різдвяний сон кобили вороної” за творами Остапа Вишні та Пантелеймона Куліша. Режисер-постановник — заслужена артистка України Людмила Колосович.

потім на ярмарку її продали... А потім би-ли, знущалися... І в холодному хліву голодна засмучена конячка доживає свій вік. І немає жодних перспектив на майбутнє...

Ще у середині XIX сторіччя Пантелеймон Куліш написав свій “Вертеп”. І оскільки у нашій виставі йдеться про Різдво, я вирішила, що буде доцільно зіграти частину цього твору. “Вертеп” Пантелеймона Куліша і сьогодні дуже актуальний. Зокрема йде мова про 14 тисяч погублених Іродом дітей. Відразу згадуються 14 тисяч українських воїнів, які загинули, боронячи нашу незалежність на сході країни.

До свого проєкту запросила акторку з Дніпра Тетяну Тушич. Свого часу в цьому місті я поставила шість вистав. У чотирьох з них грала Тетяна. Вона працює у Дніпровському Молодіжному театрі і викладає в Дніпропетровському театральному художньому коледжі. Це дуже глибока драматична артистка.

Як відомо, Остап Вишня багато років працював у газеті. Він щодня мусив писати хоча б маленький фейлетон, аби прогудувати свою сім’ю. Тому наша героїня вперше з’являється на сцені з купи газет. В Україні шостий рік йде війна. Звичайно, могла б одягнути героїню у військо-

вий стрій, але це було б дуже просто. А я хочу, щоб у кожного глядача виникали свої асоціації. Тому в сценічному костюмі героїні є лише натяки на події останніх років. Ми знайшли довге чорне пальто, схоже на шинель. На нашій героїні блаженська українська сорочка, якій вже понад 50 років. У ній вперше виходили на сцену студенти Дніпропетровського театральному художньому коледжу. Вона створює певну атмосферу, бо просякнута потом молодих студентів, які в ній грали свої перші ролі. Берці для вистави подарували військові з Дніпра. Кожна річ на сцені щось означає. Приміром, вінок, який зробили зі справжніх квітів та трави, є символом молодості. На екрані бачимо зимовий пейзаж — та раптом на ньому зацвітають вишні. У цей

час ми говоримо про молодість, а молодість — це весна життя.

Також на екрані можна побачити героїв вертепу. Ці персонажі у кожного викличуть свої асоціації, але Ірод, напевне, багато кому нагадає президента нашої північної сусідки. До речі, у “Вертепі” Пантелеймона Куліша також йдеться про Московію. А один з персонажів нашого “Вертепу” — Козак — оперний співак, Герой України Василь Сліпак.

Вистава пройшла вже чотири рази. І щоразу вона творчо зростає. Щораз додаємо щось нове. Можливо, змінимо відеоряд. Хочемо представити нашу нову роботу на театральних фестивалях.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Василь НЕВОЛОВ,
письменник, театрознавець

У Вінницькому академічному музично-драматичному театрі імені Миколи Садовського мені вдалось познайомитись з шекспірівським “Гамлетом”, побаченим очима його постановника Тараса Мазура. І ось мої свіжі враження.

У цій виставі вінничани маємо змогу спостерігати значною мірою не звичний нам традиційний психологічний театр, в якому ще з часів славних Федора Верещагіна і Віталія Селезньова є Театр імені М. Садовського, а театр дещо відчужений, який ніби всотує в себе та розчиняє і брехтівську традицію, і східну театральну культуру, яку, до того ж, режисер ще й “приправляє” курбасівським “перетворенням”. І робить він це свідомо, звісно, — бо постановник впродовж всього часу сценічної дії доволі вправно і винахідливо прагне підштовхнути нашого інертного сьогоднішнього глядача не до переживань шекспірівських пристрасей, віддалених від нас, суших, на чотири з гаком століття, і не до співчуття, а до роздумів.

А розмірковувати на цій виставі ой як непросто, більше того — складно, бо вона вся винахідливо “заребусована” постановником знаками, символами, кодами і алюзіями, то ж під час вистави — вже точно не до цього, адже шквал його знахідок нас часом аж “осліплює”, але й після — теж. Бо не “відпускає” вона тебе... Тримає і бентежить...

Вистава хоча й насичена символами, проте вони не примушують нас розгадувати режисерські “мазурівські” ребуси. Навпаки, ти розчиняєшся в образному мисленні автора вистави і ловиш себе на думці: чому ж ти сам не “зчитав” усі ці очевидні речі раніше? На виставі вінничани поступово ніби прозираєш разом з режисером, який веде до ясності й одкровення відкриття, легким режисерським рухом знімаючи всі нашарування, штампи й очікування. У пана Тараса дуже гарний слух, “чуйка”, як інколи говорять, влучне око, а в його арсеналі ще й лексика сучасної театральної мови.

Цьому спонукою є два чинники, як мінімум.

Перший — насиченість ідейної, художньої тканини вистави, її полістилістика. В ній, придивившись, можна

«Гамлет» від Тараса Мазура

виокремити і вплив традицій експресіонізму, сюрреалізму і навіть абсурду... Маємо тут і відгомін клоунади, середньовічного “танцю смерті”... До того ж все це Т. Мазур і не приховує. Постановник нам подає ніби вирвані з контексту історії, фрагменти різних художніх систем та культурних традицій і, в такий спосіб, по ходу вистави ніби змінює нашу глядацьку “оптику” і “препарує” знаменитий класичний текст, аби докопатись до суті, до якої так наполегливо і самовіддано, з ризиком і на грані “фолу” топтуть він свою театральну стежку — і в кулішівському “Народному Малахії”, і в рибчинській “Білій вороні” і ось тепер — у вершинній з п’єс світового репертуару — шекспірівському “Гамлеті”, неймовірному згусткові “шифрів і кодів”,

до розгадування яких вже долучались чи не всі режисерські світила всіх часів і народів! Зміст прийому Тараса Мазура зрозумілий: підкреслити універсальний позачасових та позапросторових бар’єрів характер проблем, порушених великим драматургом.

Другий чинник, що свідомо “ускладнює” сприйняття вистави — її образно-стильова “мова”. Постановник ніби прагне завдяки цьому вирвати глядача з його звичної “зони комфорту”, з автоматизму сприйняття життя і усвідомлен-

ня себе в ньому, прагне змусити глядача по-іншому поглянути на світ, побачити в ньому те, що до цього часу не вдалось йому побачити, що було приховане пеленою звичних міфів і ілюзій. І тому найвиразнішою, домінуючою у виставі Т. Мазура стає тема безумства оточуючої нас дійсності, картина сучасного світу: як народжується абсолютне зло, наскільки йому комфортні умови ми створюємо, як його в собі (людстві) плекаємо і як з ним гинемо, аби знов запустити цей процес по колу. І нічого в цьому світі не змінюється століттями. Лише зло стає дедалі більш абсолютним, всепоглинаючим і всепожираючим аж до небуття.

Власне, цей нав’язливий образ тотальної отрути і є головним сенсом вистави: ми живемо в токсичні часи, гібридні,

час, коли розвал, знищення — не лише душевне відчуття стану світу, а й фізична розруха, якою наповнюється світ, що й демонструє ця вистава, це реальний біль і кров. І Т. Мазур, як громадянин, як митець, це гостро відчуває, йому це болить і він, як відома героїня Лесі Українки Касандра, звертається цією виставою до нас суших з пристрасним застереженням.

У виставі є і своєрідна “увертюра” — її пластична інтродукція, де вже присутні всі “лейтмотиви” майбутньої “гамлетіани” та є “закодована” проекція на її трагічний фінал.

Парадоксальним чином, а можливо, й закономірно, якщо йти від задуму постановника, яким “прочитав” його я, це несе в собі заголовний герой вистави. Тарасу Мазуру прийшла, на мою думку, світла ідея запропонувати роль Гамлета-героя Богдану Костюку, ніби й не “класичному” герою і актору далеко не “гамлетівської” традиційної фактури, але, безумовно, обдарованому, психологічно гнучкому, внутрішньо темпераментному і захопленому задумом постановника. Вони вдвох і вибудовують свою “параболу” власного прочитання класичного образу. Напевне, Богдан Костюк міг би зіграти і раціональніше, відстороненіше й жорсткіше, але вони з режисером вирішили інакше. Їхній Гамлет ближчий до того, який нам сьогодні дуже потрібний. Людині, крім усвідомлення, необхідні підтримка, душевне тепло... і вийшов у них Гамлет бунтівний. Середовище, виразна, прекрасно вирішена сценографія втіленого світового хаосу і світу тотальної маніпуляції, який створила і сформувала постановочна група і група чудових чутливих до режисерської волі та концентруючої думки акторів — “сьогоднішнього” Клавдія — Григорія Сиротюка, несподіваного Полонія — Анатолія Вольського, незвичної Гертруди — Надії Кривцун.

Ось так вінницька вистава, поставлена за п’єсою, написаною 420 років тому, точнісінько потрапляє у світовий театральний тренд, у якому нині архетипові сюжети про обов’язок і долю, кров і смерть, владу і розпусту, жертву і ката, дух і чесноти переосмислюються з позицій новітнього високотехнологічного часу гібридної війни людства проти себе.

9 березня Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка спільно з національно-патріотичними організаціями та творчими спілками проводять урочисті заходи біля пам’ятника Тарасу Шевченку в Києві з нагоди 206-ї річниці від дня народження генія. Початок о 12.00.

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2020

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77

на 1 місяць	19 грн 82 коп.	на півроку	107 грн 32 коп.
на 3 місяці	56 грн 86 коп.	на рік	209 грн 94 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Микола ЦИМБАЛЮК,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

